

**ЧЕРКАСЬКИЙ ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВИЙ ЛІЦЕЙ
ЧЕРКАСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

**Конструкт-концепція Черкаського гуманітарно-правового ліцею
у формуванні ключових компетентностей успішної особистості**

**рекомендовано Вченою радою Черкаського обласного інституту
післядипломної освіти педагогічних працівників
(протокол №5 від 27.12.2017 р.)**

Укладачі:

Директор Черкаського гуманітарно-правового ліцею ЧМРЧО Гайдук В. Г.

Заступник директора Черкаського гуманітарно-правового ліцею ЧМРЧО з НВР Карпенко Н. В.

Заступник директора Черкаського гуманітарно-правового ліцею ЧМРЧО з НВР Зімнін Ю. Ф.

Заступник директора Черкаського гуманітарно-правового ліцею ЧМРЧО з ВР Соломаха Н. І.

Практичний психолог Черкаського гуманітарно-правового ліцею ЧМРЧО Волошин О. О.

Учитель української мови та літератури Черкаського гуманітарно-правового ліцею ЧМРЧО Молодик К. Ю.

2018 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОД ПАТЕРНУ У ФОРМУВАННІ МОДЕЛІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ	
1.1 Значення ключових компетентностей у формуванні успішної особистості.....	7
1.2 Успішність як психологічний, педагогічний, соціологічний феномен.....	22
1.2.1. Успіх як подія.....	32
1.2.2. Успіх та його складові.....	33
1.2.3. Особистісний розвиток та концепція успіху.....	35
1.3 Сутність категорії «патерн» в різних галузях наукової думки.....	39
РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАТЕРНУ У ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРКАСЬКОГО ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВОГО ЛІЦЕЮ.....	45
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	111

ВСТУП

Трансформаційні процеси, що відбуваються сьогодні в житті суспільства, стосуються всіх сфер його діяльності й існування, зокрема освітньої сфери як основоположного компоненту формування світогляду особистості.

Швидкий розвиток прогресу, практично некерований та непрогнозований процес суспільних переворотів, розпаду держав і змін геополітичної карти світу, наукових винаходів та їх впровадження в життя вплинули на вимоги, що стоять перед освітніми системами останніх десятиліть.

Сучасне суспільство характеризується властивими для трансформаційних суспільств швидкими змінами у

всіх сферах життя. Особливо швидко зміни відбуваються завдяки багатьом чинникам, що сьогодні рухають економіку та промисловість, впливають на розвиток культури міжнаціональних відносин, залежать від світових міграційних процесів, особливо впливають на розвиток інформаційного, зокрема й освітянського простору.

Інформація сьогодні набуває найбільшої цінності та є стратегічним продуктом держав. Відомий сучасний американський філософ Алвін Тоффлер, аналізуючи феномен трансформації сучасних суспільств, стверджує, що «світ, який швидко утворюється від зіткнення нових цінностей і технологій, нових геополітичних відносин, нових стилів життя й засобів сполучення, вимагає зовсім нових ідей і аналогій, класифікацій і концепцій» [25, с.201].

Ця концепція відбиває сьогоднішню парадигму суспільного буття та лежить в основі формування

освітніх цілей розвинутих держав світу. На освіту сьогодні суттєво впливають зміни в сучасному суспільстві. Зокрема, протягом останніх десятиліть у багатьох країнах світу та в Україні змінювалась суспільна парадигма – від технократичної до індустріальної, від індустріальної до інформаційної.

На розвиток освіти вплинули суспільні інтеграційні процеси, такі напрями розвитку суспільства, як глобалізація, демократизація, розпад союзу країн ядерного блоку, створення єдиного інформаційного простору. Ці зміни відбулись такими темпами, що зумовили потребу негайно переглянути й реформувати освіту на всіх рівнях, оскільки наявні системи не повністю відповідали сучасним запитам та потребували переорієнтації.

Незалежно від країни й нації, від людських ресурсів та суспільного устрою освіта, зокрема й школа як всі освітні інститути, відіграє важливу роль – готує

людину до життя в сім'ї, громаді, країні, до роботи та творчості, до реалізації себе як особистості в суспільстві.

Важливим чинником перегляду основних концепцій та особливо змісту освіти в багатьох країнах є розширення кордонів і тих можливостей, що відкриваються перед молоддю.

В умовах сучасної міграції в рамках не тільки країни, а й регіонів виникає потреба швидко адаптуватися для отримання навчання та роботи, що спонукають суспільство до необхідних змін.

Україна, як європейська країна, не може обминути всі вищеназвані процеси, наші переконання в цьому доводять ті перетворення в освітній сфері, свідками яких ми є.

Сучасні цивілізаційні виклики у багатьох країнах закономірно призводять до нового «освітнього буму», до хвилі глибоких реформ системи освіти. Незалежно від країни й нації, від людських ресурсів та суспільного

устрою освіти, зокрема й вища, як всі освітні інститути, відіграє важливу роль – готує людину до професійного життя та творчості, до реалізації себе як особистості в суспільстві.

Взаємозалежність розвитку освіти та суспільства є очевидною. Рівень розвитку освіти визначає рівень розвитку суспільства. Зміни у суспільстві ведуть до змін у системі освіти. Поряд з цим сьогодні важливим є розуміння не тільки необхідності того, що система освіти має відповідати замовленню (потребам) суспільства, але й розуміння випереджаючої ролі освіти: «...слід переосмислити роль освіти не тільки як пасивного виконавця певного «соціального замовлення», але й як реального середовища, що формує образ майбутнього та механізми його досягнення.» [1, с. 16].

На наше глибоке переконання, саме лозунг «Сучасне освіти – майбутнє суспільства» має стати визначальним при розробленні та реалізації освітньої

політики України, замінивши нині діючий «Сучасне суспільство – майбутнє освіти».

Значущість освіти у розвитку суспільства, напевно, неможливо переоцінити. Її доленосність через «людинотворення» В.Огнев'юк обґрунтовує, зокрема, таким чином: «Розмірковуючи над феноменом освіти в життєдіяльності окремої людини й суспільства в цілому, інколи відчуваю спокусу українське поняття освіти (від укр. світло, світоч, свічадо) протрактувати у латинському варіанті: «os» - кістяк, хребет, основа і «vita» – життя. Таке тлумачення цього поняття, мабуть, ще більш достеменно розкриває глибоку, а може навіть, визначальну роль освіти у духовному, політичному й економічному поступі будь-якої цивілізації.» [11, с. 3].

Орієнтація освіти на розкриття потенціалу кожної особистості задля сприяння успішності її життєдіяльності можлива лише за умови зміни парадигми освіти, зокрема, «шляхом витіснення

постулатів традиційної педагогіки – авторитет, дисципліна, змагання – та запровадження нових, сучасних – свобода, активність, співробітництво.» [10, с. 130]

Як відповідь на основні тенденції розвитку суспільства (глобалізація, демократизація, інформатизація), сучасна система освіти характеризується такими тенденціями, як відкритість, неперервність та трансформація у сферу послуг. Кожна із зазначених тенденцій веде до відповідних наслідків і потребує відповідних дій як відповіді на виклики сучасн

Для прикладу:

- відкритість задовольняється через надання учасникам освітнього процесу широких можливостей для вибору місця, часу, змісту та форм навчання. Відкритість освіти передбачає, зокрема: «свободу складання індивідуальної освітньої траєкторії; самовизначення часу і темпів навчання; свободу у виборі місця навчання;

вільний розвиток індивідуальності того, хто навчається.» [9, с. 171-172];

- неперервність забезпечується за допомогою розвитку можливостей для самоосвіти та освіти на робочому місці, зокрема шляхом запровадження електронного навчання;
- трансформація у сферу послуг веде до підвищення якості останніх шляхом широкого залучення учасників освітнього процесу як клієнтів до оцінювання якості навчання.

Іншим важливим параметром «нової освіти» є діалогічність та інтерактивність навчального процесу, які пов'язані з формуванням нової консультативно-координуючої ролі викладача.

Тому для нас важливим є урахування усіх нюансів, які впливають на розвиток і формування нового бачення освіти, а, головне, особистості учня у цій моделі.

РОЗДІЛ 1

МЕТОД ПАТЕРНУ У ФОРМУВАННІ МОДЕЛІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Значення ключових компетентностей у формуванні успішної особистості

Сутність і функції дефініцій «компетентність» і «компетенція»

Як показує аналіз досвіду освітніх систем європейських країн, одним зі шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на

компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження.

Відомі міжнародні організації, що нині працюють у сфері освіти, останніми десятиліттями вивчають проблеми, пов'язані з появою компетентнісно орієнтованої освіти; серед них – ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, Організація європейського співробітництва та розвитку, Міжнародний департамент стандартів тощо. На думку сучасних педагогів, саме набуття життєво важливих компетентностей може дати людині можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти.

Компетентнісно орієнтований підхід до формування змісту освіти став новим концептуальним орієнтиром шкіл зарубіжжя і породжує безліч дискусій як на міжнародному, так і на національному рівнях різних країн. Науковці європейських країн вважають, що

набуття молоддю знань, умінь і навичок спрямоване на вдосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу.

Саме тому важливим є усвідомлення самого поняття компетентності, розуміння, які саме компетентності і як необхідно формувати, що має бути результатом навчання.

У багатьох європейських країнах сьогодні переглянуто та внесено зміни до навчальних програм, що спрямовані на створення підґрунтя для того, щоб основні результати навчання базувались на досягненні учнями необхідних компетентностей. Більшість науковців говорять про необхідність визначити, відібрати та ґрунтовно ідентифікувати обмежений набір компетентностей, які є найважливішими, інтегрованими, ключовими. Такий підхід дав підстави зарубіжним

науковцям зробити висновок про те, що ключові (найвагоміші та найбільш інтегровані) компетентності ☐ сприяють досягненню успіхів у житті; ☐ сприяють підвищенню якості суспільних інститутів; ☐ відповідають багатоманітним сферам життя.

На думку експертів, створення умов для **набуття необхідних компетентностей протягом всього життя сприятиме:** ☐

- продуктивності та конкурентності людини на ринку праці; ☐
- скороченню безробіття завдяки розвиткові гнучкої (адаптивної) та кваліфікованої робочої сили; ☐
- розвиткові середовища для інноваційних перетворень у умовах глобальної конкуренції.

Впровадження ключових компетентностей у зміст освіти та запровадження їх вимірників у систему моніторингу якості освіти в європейських країнах відбувається поступово, супроводжується широким

обговоренням та ґрунтовним науково-дидактичним інструментарієм.

Оскільки поняття ключових компетентностей досить багатогранне, його визначення й трактування постійно є предметом дискусій. Міжнародна комісія Ради Європи в своїх документах розглядає поняття компетентності *як загальні, або ключові, вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори, або опорні знання.*

На думку експертів Ради Європи, компетентності передбачають: спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок.

Експерти країн Європейського Союзу визначають поняття компетентностей як *“здатність застосовувати знання й уміння”* [27, с.5], що забезпечує активне застосування навчальних досягнень у нових ситуаціях.

В останніх публікаціях ЮНЕСКО поняття компетентності трактується *як поєднання знань, умінь, цінностей і ставлень, застосовних у повсякденні* [30].

На останній конференції міжнародного рівня, що відбулась завдяки участі ЮНЕСКО, Міністерства освіти Норвегії (Департаменту технічної освіти та професійної підготовки) у 2004 р., дійшли згоди в трактуванні поняття компетентності як: *здатність застосовувати знання та вміння ефективно й творчо в міжособистісних відносинах* – ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях [30].

Компетентність – поняття, що логічно походить від ставлень до цінностей, та від умінь до знань. Згідно з означенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI), поняття компетентності визначається *як*

спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу [30].

Проблема вдосконалення системи освіти шляхом впровадження компетентнісного підходу активно обговорюється у педагогічній науці. Розв'язання окресленої проблеми започатковане у працях Дж. Равена, А. Л. Андреева, І. О. Зимньої, А. В. Хуторського, Г. Селевка, О. І. Пометун, Р. Пастушенка, О. В. Овчарук та інших вітчизняних і закордонних дидактів. Поняття “компетенція” та “компетентність” для української педагогіки є відносно новими, тому зустрічаються різні їх тлумачення.

У професійній педагогіці також немає одностайного підходу до розуміння компетентнісного підходу і шляхів його впровадження в освітню діяльність, тому ця проблема є предметом подальших перспективних дискусій і досліджень

У латинській мові від дієслова *competere* (спільно досягати, добиватися; відповідати чомусь, підходити) утворений дієприкметник *competens* (відповідний, той, що добився, той, що підходить). Їх смислове поле описує як внутрішні характеристики індивідуума, так і його відповідність заданим ззовні умовам.

Англійські терміни *competencies* (множина від *competency*) та *competence* перекладаються як компетенції та компетентність. Говоримо: “мати компетенції”, “бути компетентним” [11, с.9].

Компетенція – сфера діяльності, значима для ефективної роботи організації, у якій індивід має виявити певні знання, уміння, поведінкові навички, гнучкі здібності і професійно важливі риси особистості.

Компетентність:

1) ступінь вираженості наявного у людини професійного досвіду в рамках компетенції конкретної посади;

2) глибоке, доскональне знання своєї справи, сутності виконуваної роботи, способів і засобів досягнення поставлених цілей;

3) сукупність знань, що дозволяють професійно судити про щось;

4) риса особистості державного службовця, менеджера, спеціаліста, що полягає у здатності правильно оцінювати ситуацію, приймати правильні рішення і досягати значимого результату;

5) наявність знань і досвіду, необхідних для ефективної діяльності в заданій предметній сфері.

О. І. Пометун визначає компетентність як спеціальним шляхом структуровані набори знань, умінь, навичок, спроможностей і ставлень, що дають змогу майбутньому фахівцю визначити, тобто ідентифікувати, і вирішувати незалежно від контексту проблеми, що є характерними для певного напрямку професійної діяльності [1, с.38].

Г. Селевко трактує компетенцію як «...освітній результат, який виявляється в підготовленості випускника, у реальному володінні ним методами та засобами діяльності, у можливостях справлятися з поставленими завданнями; форма поєднання знань, умінь та навичок, яка дозволяє ставити і досягати мети в перетворенні довкілля» [1, с.39].

А компетентність – це «...інтегральна здатність особистості, яка виявляється в її загальній здатності та готовності до діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, які набуті в процесі навчання і соціалізації та орієнтовані на самостійну і успішну участь у діяльності» [1, с.40].

Дж. Равен [15, с. 6] у зміст поняття «компетентність» вкладає специфічну здатність людини, необхідну для ефективного виконання конкретної діяльності в певній предметній галузі. Ця здатність передбачає наявність у людини загальних і

вузькоспеціальних знань, особливого роду предметних навичок, способів мислення, розуміння відповідальності за свої дії.

Погоджуємося з підходом Ю. В. Варданяна [16], який розглядає поняття «компетенція» та «компетентність» як різнорівневі. Компетенція – це статусні можливості здійснення людиною державних, соціальних і особистісних повноважень у певному виді діяльності. Компетентність у широкому сенсі розуміється як ступінь соціальної та психологічної зрілості людини, яка передбачає певний рівень психічного розвитку особистості, психологічну готовність до певного виду діяльності, що дозволяє індивіду успішно функціонувати в суспільстві та інтегруватися в нього.

У вузькому сенсі компетентність розглядається як діяльнісна характеристика, як міра інтегрованості людини в діяльність, що передбачає певну світоглядну

спрямованість особистості, ціннісне ставлення до діяльності та її предметів.

На нашу думку, компетенція – це ціль освітньої діяльності, а компетентність – міра, ступінь, повнота її досягнення конкретним суб'єктом освітньої діяльності.

Компетентність, на нашу думку, інтегративно поєднує особистий досвід та знання, взаємопов'язані мотивацією та цінностями особистості. Результатом поєднання є пізнавальні та практичні вміння, які дозволяють судити про рівень компетентності особи.

А. В. Хуторської наголошує [17], що компетенція включає сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що задаються стосовно певного кола предметів і процесів, а компетентність співвідноситься з володінням людиною відповідної компетенції, разом з її особистісним відношенням до неї і предмета діяльності.

У цьому ж контексті функціонує і поняття «освітня компетенція», яка визначається як «...сукупність

сміслових орієнтацій, знань, вмінь, навиків і досвіду діяльності учня відносно певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особистісно і соціально значимої продуктивної діяльності» [23].

Автор диференціює освітні компетенції за тими ж рівнями, що і зміст освіти: ключові, що реалізуються на метапредметному змісті; загальнопредметні, що реалізуються на змісті, інтегративному для сукупності предметів, освітньої сфері; предметні, що формуються в рамках окремих предметів.

Дана градація співзвучна до наведеної О. І. Пометун ієрархії компетентностей [18, с. 21]. Її складають надпредметні, ключові компетентності – вони можуть бути представлені у вигляді “парасольки” над усім процесом навчання; загальнопредметні компетентності – їх набуває учень упродовж вивчення того чи іншого предмета (освітньої галузі) протягом навчання; спеціально-предметні – ті, яких набуває учень

при вивченні певного предмета протягом конкретного ступеня навчання. Компетентнісний підхід визначає результативно-цільову спрямованість освіти, що, на нашу думку, є його безперечною перевагою над іншими традиційними та інноваційними підходами.

Компетенція – це ціль освітньої діяльності, а компетентність – міра, ступінь, повнота її досягнення конкретним суб'єктом освітньої діяльності. Кінцевим результатом навчання є сформованість компетентностей людини, перенесення акцентів з рівня знань суб'єктів навчання на їх уміння використовувати інформацію для вирішення практичних проблем.

Для того щоб полегшити процес оцінювання компетентностей, Міжнародний департамент стандартів для навчання, досягнення та освіти пропонує виділити з цього поняття такі індикатори, як набуті знання, вміння, навички та навчальні досягнення.

Починаючи з 1980-х років, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) розгорнула дослідження у цьому напрямі. Фахівці цієї організації протягом декількох років збирали й аналізували відомості про освіту в різних країнах з позицій результативності та ефективності, що дало змогу визначити систему освітніх індикаторів.

Напрацювання ОЕСР ґрунтуються на декількох положеннях, які сьогодні є засадничими для більшості відповідних досліджень інших установ, організацій і фахівців, що працюють у цьому напрямі.

Основними є такі положення:

1) формування компетентностей є результатом взаємодії комплексу різноманітних чинників;

2) сучасне життя вимагає від людини набуття певного набору компетентностей, які називаються ключовими;

3) вибір ключових компетентностей має відбуватися на фундаментальному рівні, за умов врахування актуальних світоглядних ідей щодо взаємодії суспільства й індивідуума;

4) має бути врахований також вплив культурного й інших контекстів суспільства чи країни;

5) на відбір та ідентифікацію ключових компетентностей впливають суб'єктивні чинники, пов'язані з самою особистістю: вік, стать, соціальний статус тощо;

6) визначення та відбір ключових компетентностей потребує широкого обговорення серед фахівців та осіб з різних соціальних груп.

Отже, поняття ключових компетентностей (key competencies) (OECD) застосовується для визначення таких, що дають змогу особистості ефективно діяти у багатьох соціальних сферах, роблять внесок у поліпшення якості суспільного буття, сприяють

особистому успіхові, що може бути застосовано до багатьох життєвих сфер.

Ключові компетентності становлять основний набір найзагальніших понять, які слід деталізувати у комплекс знань, умінь, навичок, цінностей та відношень за навчальними галузями й життєвими сферами школярів. Одним із найважливіших теоретичних узагальнень дискусії навколо поняття ключових компетентностей стало визначення представниками OECD трьох категорій ключових компетентностей як концептуальної бази. Ними стали:

- 1) автономна діяльність;
- 2) інтерактивне використання засобів навчання;
- 3) вміння функціонувати в соціально гетерогенних групах.

Як вважають експерти OECD, така класифікація визначає критерії, на яких базуються основні переліки

ключових компетентностей. Розгляньмо детальніше ці категорії.

Автономна дія передбачає дві чільних ідей: вільний розвиток особистості й автономність вибору та дії у визначеному контексті.

Ключові компетентності, що належать до цієї сфери:

– здатність захищати і дбати про відповідальність, права, інтереси та потреби інших, що передбачає вміння робити вибір з позицій громадянина, сім'янина, робітника, споживача тощо;

– здатність складати і здійснювати плани й особисті проекти дозволяє визначити та обґрунтовувати цілі, що співвідносяться із власними цінностями та є сенсом життя;

– здатність діяти в значному/широкому контексті означає, що особа усвідомлює, як функціонують різні системи (контексти), знаходить власну позицію в них,

бачить взаємодію багатьох чинників у своїх діях та можливі наслідки таких дій.

Інтерактивне використання засобів передбачає розуміння низки прийомів, що дають змогу особистості ефективно взаємодіяти з навколишнім світом:

- здатність інтерактивно застосовувати мову, символіку й тексти ефективного використання мов і символів у різноманітних формах та ситуаціях для досягнення цілей, розвитку знань та власних можливостей. Це допомагає розуміти світ, брати участь у діалоговому спілкуванні, ефективно взаємодіяти з оточенням;

- здатність застосовувати знання й інформаційну грамотність означає ефективне використання інформації і знань, дає змогу особистості їх сприймати та застосовувати, використовувати їх як основу для формування власних можливих варіантів дії, позицій, прийняття рішень та активних дій;

- здатність застосовувати (нові) інтерактивні технології передбачає не тільки технічні здібності, ІКТ-вміння, а й обізнаність у застосуванні нових форм взаємодії з використанням технологій. Ця компетентність допомагає особистості пристосувати власну поведінку до змін у повсякденному житті.

Вміння функціонувати в соціально гетерогенних групах передбачає здатність жити та взаємодіяти з іншими, що пов'язано з полікультурним суспільством у широкому сенсі (взаємодія з людьми, що спілкуються інакшими мовами, відрізняються за поглядами тощо). Це вміння є важливим для взаємодії з суспільством, де інші культура, цінності, соціально-економічне підґрунтя:

- здатність успішно взаємодіяти з іншими дозволяє індивідуумові проявляти ініціативу, підтримувати й керувати власними взаєминами з іншими;

- здатність співпрацювати дозволяє людині разом домагатися спільних цілей;
- здатність розв'язувати конфлікти дає змогу людині сприймати конфлікти як один з аспектів людських взаємин, налагоджувати себе на конструктивного додання їх.

Українська освіта тільки починає оперувати поняттям компетентності в тому сенсі, який пропонують європейські країни. Як зазначають міжнародні експерти, значну роль у визначенні ключових компетентностей відіграє контекст їх застосування. Незалежно від країн і суспільств громадяни виконують однакові функції впродовж життя. Оскільки основна маса дорослих є водночас працівниками й студентами, батьками та піклувальниками, учасниками різноманітних видів дозвілля, політичної, культурної та інших видів діяльності, основна функція суспільства – дати змогу всім громадянам стати повноцінними членами цих різноманітних громад. Тобто наскрізний та

універсальний характер всіх категорій ключових компетентностей є сприятливим для всіх.

Окресливши основні підходи до визначення поняття ключових компетентностей, зарубіжні експерти виділяють основну їхню рису: ключові компетентності мають бути сприятливими для всіх членів суспільства, тобто відповідними всім незалежно від статі, класу, раси, культури, сімейного стану та мови.

Проте, основний акцент у сьогоденнішніх школах роблять на нове покоління. В Україні, як і у всьому світі, набирає ваги так зване покоління Y, або «діти тисячоліття», які народилися між 1990 і 2000 роками. Їхні погляди, спосіб життя кардинально відрізняються від старших поколінь. Досить поглянути на організацію офісів провідних технологічних корпорацій, щоб зрозуміти, на що орієнтується креативний клас, який визначає обличчя сучасної економіки. Для них немає чіткого розмежування між роботою, навчанням і

відпочинком. Робота не обов'язково має бути серйозною і нудною. Життя для них – це гармонія між зароблянням коштів, пізнанням нового, самовдосконаленням, грою та розвагою.

Нові українські освітні стандарти ґрунтуються на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей ціложиттєвої освіти» (18.12.2006), але не обмежуються ними.

У проекті нового базового Закону «Про освіту» визначено, зокрема, 10 груп компетентностей.

Відповідно до проекту нового базового Закону «Про освіту» ключовими для Нової української школи визначено такі компетентності:

10 КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

- Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами. Це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування.
- Спілкування іноземними мовами. Уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно і письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів. Уміння

посередницької діяльності та міжкультурного спілкування.

- Математична грамотність. Уміння застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для вирішення прикладних завдань у різних сферах діяльності. Здатність до розуміння і використання простих математичних моделей. Уміння будувати такі моделі для вирішення проблем.
- Компетентності в природничих науках і технологіях. Наукове розуміння природи і сучасних технологій, а також здатність застосовувати його в практичній діяльності. Уміння застосовувати науковий метод, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати.
- Інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для

створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботи з базами даних, навики безпеки в Інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

- Уміння навчатися впродовж життя. Здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою навчальну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя

- Соціальні і громадянські компетентності. Усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів.
- Підприємливість. Уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави. Здатність до підприємницького ризику.
- Загальнокультурна грамотність. Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших.

- Екологічна грамотність і здорове життя. Уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ Й НАСКРІЗНІ ВМІННЯ СТВОРЮЮТЬ «КАНВУ», ЯКА Є ОСНОВОЮ ДЛЯ УСПІШНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧНЯ – ЯК ОСОБИСТОСТІ, ГРОМАДЯНИНА І ФАХІВЦЯ.

Усі перелічені компетентності однаково важливі й взаємопов'язані. Кожну з них діти набувають послідовно, поступово під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти.

Спільними для всіх компетентностей є такі вміння:

- уміння читати і розуміти прочитане

- уміння висловлювати думку усно і письмово
- критичне мислення
- здатність логічно обґрунтовувати позицію
- ініціативність
- творчість
- уміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики

та приймати рішення

- уміння конструктивно керувати емоціями, застосовувати емоційний інтелект
- здатність до співпраці в команді.

Сьогодні також немає сумніву в тому, що компетентнісний підхід – не лише один з тих чинників, що сприяють модернізації змісту освіти. Слід зазначити, що він лише доповнює ту низку освітніх інновацій і класичних підходів, що допомагають освітянам гармонійно поєднувати позитивний досвід для реалізації сучасних освітніх цілей [37].

Сподіваємось, що ці матеріали сприятимуть подальшому розвитку дискусій серед освітян, що можуть слугувати джерелом виникнення нових ідей та розробки практичних рекомендацій.

1.2. Успішність як психологічний, педагогічний, соціологічний феномен

Повір у себе!
Ральф Емерсон

Системний аналіз наукової літератури показав, що зміст поняття «особистісна успішність» є наслідком осмислення психологічного змісту феномену «успіх» і його похідного поняття «успішність». Як правило, дослідники намагаються інтегрувати уявлення про успіх, представлене в різних областях наукового знання: філософії, культурології, філології, соціології, психології, педагогіки, менеджменту і ін. У кожній з цих сфер представлені специфічні межі осмислення даного поняття.

Але при цьому в психології є загальновизнаним той факт, що успіх – це позитивний результат діяльності суб'єкта, орієнтованого на досягнення значущих для

нього цілей, які не суперечать загальноприйнятим соціальним нормам і орієнтирам.

Прагнення до успіху розглядається сучасною психологією як одна з фундаментальних потреб людини, яка відображає бажання людини бути вагомою або визнаною суспільством, отримати високу оцінку своїх дій і результатів. А успішність описується як стан, що є результатом або передчуттям досягнення успіху, як сприятливий або благополучний результат діяльності. Обидва терміни відображають позитивні очікування, які проявляються в емоційних реакціях, пережитих людиною, пов'язаних з досягненням бажаного результату.

Орієнтація на досягнення успіху в різних сферах життя, бажання відповідати суспільним стандартам успішності, демонстрація символів соціальної успішності стають факторами, які визначають поведінку соціальних агентів і значною мірою впливають на структурування

соціального простору. **Сучасне суспільство характеризується зміною ціннісного простору і, відповідно, уявлень населення про соціальний успіх та легітимні способи й стратегії його досягнення.** Поняття успіху носить комплексний характер і за своєю суттю є міждисциплінарним. Його вивченню присвячена значна кількість робіт з психології, філософії, соціології, педагогіки, управлінської діяльності. .

В предметному полі філософії обґрунтування поняття «успіх» пов'язане з проблемою самовизначення особистості, реалізації її «проекту буття», життєвого призначення. Успіх розглядається як вирішення проблеми сенсу життя, а сенс життя, – як вираження уявлень про успіх. Вчені філософи роблять акцент на дослідженні сутнісної природи успіху, його буттєвих проявів, залежності сутнісного наповнення успіху від особливостей життєвої філософії людини, місця успіху у світоглядній картині особистості [19, с.41].

В теорії управління успіх розглядається як отримання максимального результату при найменших затратах енергії, часу і зусиль. Акцент робиться на досягненні поставлених цілей при мінімальних затратах матеріальних, соціальних і психологічних ресурсів. Успіх в цьому контексті є метою діяльності суб'єкта економічних відносин, а управління – необхідною умовою її досягнення. Основним фокусом дослідницьких інтересів є формування стратегій успішної діяльності, розробка методів, прийомів і технологій досягнення успіху, практичних схем підвищення ефективності діяльності, технологій само менеджменту [20, с.34].

Специфікою предметного поля соціології в дослідженні успіху є зосередження на аналізі існуючих в суспільстві уявлень про успіх та успішних людей, ціннісних орієнтацій, символів та ідеалів, пов'язаних з успіхом, критеріїв та чинників досягнення успіху, факторів, що впливають на формування успішності

людини, стратегій та практик успішної діяльності соціальних агентів [24, с.62].

В рамках психологічного підходу, досліджується особистісне переживання досягнення успіху, а сам успіх розглядається як основа самореалізації, особистості, тенденція до самоактуалізації та особистісного росту.

У сучасних наукових роботах термін "успіх" найчастіше використовується в трьох основних значеннях.

Перше з них пов'язане з "об'єктивною" оцінкою результату діяльності іншої людини. Так, ми можемо говорити про людину, яку особисто навіть не знаємо, що вона досягнула успіху, якщо, наприклад, вона стала олімпійським чемпіоном. Успіх в цьому сенсі - інтегральна оцінка досягнутого результату, який дорівнює вище нормативного рівня або соціального стандарту [22, с.71].

Друге значення терміну відноситься до суб'єктивної оцінки результатів власної діяльності. Успіх в цьому сенсі - інтегральна оцінка власного результату, яка залежить від того, чи досягнутий той рівень, якого очікувала людина.

Тут особиста мета є основним, але не єдиним критерієм оцінки результату, виробленим самою людиною. Тому досягнутий результат може з позицій соціальних стандартів оцінюватися іншими як успіх, а сама людина, з точки зору своєї мети, буде оцінювати його як «невдачу», і навпаки.

Третє значення терміна відноситься не до самої оцінки свого або чужого результату, а до стану, що виникає у людини в цей момент. Успіх в цьому сенсі - особливий нервово-психічний стан, що виникає у людини по досягненні значного і значимого для неї результату.

У низці вітчизняних і зарубіжних психологічних досліджень успішність особистості розглядається в межах психотерапевтичної практики: як проблема особистісного зростання, розвитку самоідентичності, адаптованості до зовнішніх умов життєдіяльності; як проблема, пов'язана з формуванням особистості (Дж. Аткинсон, Д. МакКлелланд, А. Маслоу, Ю. Орлов та ін.). Разом із тим, вивчення успішності особистості як психологічного феномену вимагає особливої уваги науковців. Варто зазначити, що успішність – це поняття, яке охоплює не одиничне випадкове явище, а неодноразово верифікований життєвий досвід, що формується завдяки позитивному мисленню і способу життя, основу якого складає мотивація досягти поставленої мети через цілеспрямовану діяльність, прагнення гармонійно розвиватися [21, с.325].

Успішність – це внутрішній стан особистості, до якого людина приходить поступово, за допомогою регулярної концентрації своїх ключових бажань,

активних зусиль (дій) щодо їх втілення з метою досягнення рівноваги та гармонії. Гармонійний стан визначається людиною за певних умов: гарне здоров'я і самопочуття, позитивне мислення, душевний комфорт, матеріально- фінансовий добробут, доладні відносини з близькими людьми, професійна та творча самореалізація тощо.

Успіх, як запорука гармонійного стану, вивчається сучасними науковцями і практиками залежно від видів діяльності, в яких особистість прагне досягти успіху. Тому успішність як феномен стає об'єктом міждисциплінарних досліджень. Успішність людини в будь-якому виді діяльності визначається специфічною структурою інтегральних і функціональних якостей особистості та її дій. Упродовж усього життя вона набуває певних якостей, знань, досвіду, освоює професійні види діяльності, що надають їй можливість досягати успішності в певному виді діяльності.

Аналіз теорій розвитку особистості (К. Абульханова-Славська, А. Адлер, Е. Берн, Г. Костюк, С. Максименко, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс, Е. Еріксон, Е. Фром) надає нам змогу стверджувати, що особистість, яка є успішною в професійній діяльності, може більш ефективно самореалізовуватись у соціальному середовищі, зберігаючи при цьому необхідний баланс особистої свободи й індивідуальної своєрідності [26, с.81].

Так, на думку Е. Фрома, найбільш близьким до розуміння успішної особистості є так званий продуктивний тип характеру, який характеризується певним ідеалом, кінцевою метою у розвитку людства. Його основні детермінанти розвитку – любов і праця, завдяки яким така людина інтегрується в суспільстві, відчуючи себе цілісною індивідуальністю [1, с.83].

За Е. Фромом, це людина креативна, незалежна, спокійна, чесна та любляча. Завдяки продуктивному

мисленню, праці та любові до всього живого вона здійснює соціально корисні вчинки. Продуктивне мислення забезпечує їй раціональний, свідомий рівень соціальної самоідентичності, а продуктивна праця – можливість творчого самовираження через створення суспільно корисного продукту [1, с.82].

Для К. Абульханової-Славської показником розвитку людської особистості є рівень її суб'єктивності, здатності до активної трансформації умов своєї життєдіяльності і власного ставлення до неї [1, с.84]. Основним механізмом особистісної активності суб'єкта є його соціальне мислення, що забезпечує орієнтацію у суспільних змінах, вироблення нових життєвих орієнтирів, розуміння, усвідомлення й осмислення того, що відбувається, його узагальнення і прогнозування розвитку.

Таке мислення дослідник розглядає як функціональний механізм свідомості, продуктивність або

непродуктивність якого необхідно досліджувати через постановку та вирішення особистістю соціальних і життєвих завдань. Інтегральним показником роботи такого механізму слід вважати рівень соціальної адаптивності особистості до змінюваних умов життєвого середовища. З позиції теоретичного аналізу очевидно, що особистість, успішна в тому чи іншому виді діяльності, – це, перш за все, професійно зріла особистість, яка знаходиться в безперервному процесі становлення (самоактуалізація, самореалізація). Відмінні характеристики професійно успішної особистості – психічне здоров'я, функціональна автономність (незалежність) та вмотивованість активності усвідомленими процесами (А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс) [21, с.45].

Узагальнення низки ідей вчених, які були означені вище, спонукає нас до висновку, що особистість, яка є успішною в діяльності, повинна бути професійно орієнтованою і мати добре розвинені здібності лідерства

й ефективного управління колективом. Перша характеристика виявляється в професійному інтересі, друга – обслуговує проектування майбутнього та виробляє стратегії взаємодії в конкретній ситуації, а третя – забезпечує відповідальність при вирішенні складних проблем, управління змінами, самоконтроль, а також організовує вплив на інших (вимогливість і реалізація їх здібностей).

Дослідники О. Асмолов, Дж. Аткинсон, У. Джеймс, Т. Дембо, Ю. Клейменова, Є. Клімов, Н. Кузьміна, К. Левін, Г. Мюррей, А. Самоукін, Х. Хекхаузен, Ф. Хоппе здійснюють акцент на вивченні психологічної сутності успішності – самооцінка, рівень домагань, мотивація досягнення успіху, уникнення невдач та їх вплив на поведінку та діяльність особистості [7, с.24].

У положенні про успішність професійної діяльності, яке розроблене Є. Клімовим, основний акцент робиться на людину як суб'єкта, ініціатора ділової

активності, зачинателя і творця справи. Основною проблемою є пристосування до певної соціальної організації та проблема самореалізації суб'єкта за допомогою ділової активності, інноваційності [2, с.526].

Як основа вивчення професійно важливих якостей обрано теоретичні положення про обдарованість і здібності людини, які розроблені Б. Тепловим [3, с.219]. Автор вважає, що якості створюються та виявляються в діяльності і, по суті, є динамічним поняттям. Учений стверджує, що якості існують лише в русі, лише в розвитку, оскільки розвиток здійснюється в процесі діяльності. Дослідник називав якостями лише такі індивідуально-психологічні особливості, які стосуються успішності виконання тієї чи іншої діяльності. Він зазначав, що не окремі якості як такі безпосередньо визначають можливість успішного виконання будь-якої діяльності, а лише своєрідне поєднання цих здібностей, що характеризує цю особистість.

Є. Ільїн відстоював думку про зв'язок між мотивацією та властивостями особистості: властивості особистості впливають на особливості мотивації, а особливості мотивації, закріплюючись, стають властивостями особистості [4, с.208]. Мотиваційне значення має, зокрема, прагнення досягнення успіху (Ф. Хоппе) або “мотив досягнення” (Д. МакКлелланд), яке розглядається як стійке виявлення потреби індивіда досягати успіху в різних видах діяльності. Отже, якщо особистість орієнтована на успіх, вона впевнено йде до мети діяльності в очікуванні успішного результату. У цьому вона завдячує власній Я-концепції [5, с.82].

А. Бандура, розглядаючи поняття саморегуляції, самоефективності діяльності особистості, стверджував, що важливо, аби особистість відчувала власну ефективність. Викладені положення є важливими для розуміння алгоритму успішності особистості [35].

Ю. Ільїна пропонує розглядати поняття успіху через ментальну модель розвитку психологічних компетенцій успішної людини. «Ментальна модель», яка є системним утворенням у структурі інтелекту, так звана «тріада особистості», містить три підсистеми: ставлення до оточуючих, до світу і до самого себе. В її структурі поєднуються інтелектуально-діяльнісні складові, що пов'язані зі структурою та досвідом індивіда. Автор розглядає ментальну модель дорослої людини як ресурсний центр. Безперечно, ресурсність особистості є важливим чинником її успішності. Ресурс проектує перспективу успіху, позаяк перспектива мотивує до подальшого особистісного і професійного зростання, що виявляється в особистісно-професійній зрілості особистості, впливає на її емоційний стан, регулює суб'єкт-суб'єктні стосунки. Особистісна зрілість містить такі компоненти як відповідальність, позитивне ставлення до себе та до людей, терпимість, потреба у саморозвитку, прагнення до максимально повної

самореалізації, наявність власної життєвої філософії. Високий рівень особистісної зрілості забезпечує і професійну зрілість. Кожна особистість має власний досвід соціалізації. Його унікальність полягає в нескінченному прагненні до самоактуалізації. Особистість є тим, що вона робить, вона стає тим, що робить. Іншими словами, успішність особистості залежить від її творчої активності [33].

З огляду на це положення, цікавим для нас є твердження Ю. Макаревської, що для усвідомлення успіху необхідні рівновага соціальної й особистісної ідентичностей людини. Отже, орієнтація більшою мірою на зовнішні, суспільно обумовлені параметри створює основну проблему подвійного розуміння успіху або неуспіху особистості в концепціях ідентичності [32].

Тобто успіх може розумітися як усвідомлення і максимальний вияв своєї індивідуальності. Підкреслимо, що внутрішній психічний зміст особистості

опосередковано її практичною діяльністю, вчинками. *Успішність особистості завжди виявляється у поведінці та діяльності людини, детермінується суб'єктивними й об'єктивними діалектично взаємопов'язаними чинниками.*

Суб'єктивні чинники являють собою особистісні утворення, які є результатом взаємодії особистості з діяльнісним середовищем та розвитком сил самої людини, а також одночасно виступають причинами успішного перетворення сфери її поведінки і діяльності.

Об'єктивні чинники обумовлено специфікою зовнішнього середовища. Я-концепція успішної особистості тісно пов'язана з рівнем домагань, як прагнення до досягнення цілей того ступеня важкості, на який людина є здібною. Оскільки саме від настанов залежить ефективність діяльності, тоді виникає потреба у розробці психологічного інструментарію вивчення Я-концепції, формуванні та розвитку позитивної Я-

концепції успішності особистісної діяльності. Тобто, під Я-концепцією успішної особистості розуміється стійка динамічна система уявлень і переживань суб'єктом своїх досягнень щодо співвіднесення самооцінки та рівня досягнень [6, с. 29].

Особистісний і професійний розвиток особистості – це складне, багаторівневе та багатофакторне явище. Важливою детермінантою розвитку лідерства є самоактуалізація особистості, що розглядається як важливий компонент успішності суб'єкта діяльності. Поняття самоактуалізації є синтетичним. Воно містить у собі безперервний розвиток творчого і духовного потенціалу людини, максимальну реалізацію всіх її можливостей, адекватне сприйняття оточуючих, високий рівень психічного здоров'я та моральності.

У низці робіт виокремлено найбільш значущі особистісні якості, які є детермінантами успішності. Наприклад, Н. Лейфрід вважає, що суттєвою

особистісною передумовою досягнення успіху є відповідальність. Розвиваючи підхід до феномену відповідальності як властивості суб'єкта привласнювати вимоги дійсності, вона зазначає, що відповідальність являє собою готовність, здатність і процес забезпечення суб'єктом цілісності, самостійності й ефективності діяльності та життєдіяльності. Ця особистісна властивість значною мірою зумовлює особливості уявлень про успіх, а тим самим – вироблення стратегій поведінки в ситуаціях досягнення [31].

Результати аналізу робіт відомих психологів свідчать про те, що творча продуктивність і психологічна основа досягнення високих результатів виражається в загальних здібностях, креативності, оптимізмі, вірі в успіх, мотивації. Дослідники підкреслюють, що досягненню високих результатів сприяють такі якості, як віра в значущість та важливість своєї справи, розуміння своєї місії, висока працездатність, ентузіазм, віра в себе, постійне прагнення до розвитку і самовдосконалення,

внутрішня свобода. Саме висока мотивація досягнення, прагнення до успіху визначають реальні результати діяльності успішних людей.

С. Ожегов вважав, що успіх – це: «1. Удача в досягненні будь-чого. 2. Суспільне визнання. 3. Хороші результати в роботі, навчанні». Слово «успіх» є близьким до словосполучення «досягнення успіху», що означає «самоствердитися в суспільстві», «виділитися в ньому», «добитися професійних висот» [5].

1.2.1. Успіх як подія

Терміни «успіх», «успішність» однозначно несуть смислове навантаження позитивної властивості. Поняття успішний за визначенням С. І. Ожегова, означає «такий, що містить у собі успіх, вдалий», а поняття успіх – це «удача в досягненні чого-небудь і суспільне визнання». Удача, у свою чергу, трактується автором як «потрібний або бажаний результат справи». При цьому поняття

"успіх", "удача", "бажання", з одного боку, ми можемо співвідносити з емоційними, тобто психологічними станами суб'єкта, а з іншого, - словосполучення "потрібний або бажаний результат справи" може означати, на нашу думку, відповідність досягнутого результату поставленим цілям діяльності. Життєва подія може бути очікуваною або несподіваною, тому успіх може становити собою подію для людини у тому випадку, якщо, **по-перше, даний успіх визнається самим суб'єктом, як успіх.** Найчастіше це відбувається тоді, коли людина йшла до нього сама, мріяла, очікувала – йдеться про інтринсивну мотивацію особистості. В такому випадку успіх є подією, що створена, здійснена самою людиною – подія-вчинок [33].

По-друге, успіх є подією, коли усвідомлюється людиною як важливе, значуще, непересічне явище в житті, «вузловий момент життєвого шляху» (С.Л.Рубінштейн), а отже, відповідає загальним ознакам події [31].

По-третє, успіх для особистості являє подію в тому випадку, коли суб'єкт повідомляє, оповідає будь-кому, навіть самому собі, про це. Адже «подія тільки тоді може стати подією, коли вона *описана* як подія. По суті подія – це значною мірою те ж саме, що й розповідь про неї. Тільки опис надає події цілісність, завершеність та визначеність» [33].

Отже, успіх може також і не становити собою подію для особистості у випадках недотримання вищевказаних вимог. У даному дослідженні ми звертаємо увагу на ті випадки, коли успіх для людини становить подію, тому далі будемо використовувати вираз подія успіху, під якою розуміємо успіх як подію у вищевказаному аспекті.

Проте найважливіший аспект успіху як події, на нашу думку, полягає в тому, що успіх, як і подія, переживається особистістю і при цьому у внутрішньому світі людини відбуваються певні зміни. Важливо

з'ясувати, які саме зміни відбуваються в цей час. Цей процес у цілому можна назвати переструктуруванням внутрішнього світу, в основі якого – «переведення» певної події, у нашому випадку – події успіху – у внутрішній світ, її «привласнення». При цьому внутрішній світ людини змінюється в цілому, якісно, а отже збагачується новими нюансами переживань, усвідомлень, смислів, пов'язаних з даною ситуацією.

1.2.3. Успіх та його складові

Людина має вроджене бажання досягти успіху – це щось настільки ж природне для неї, як і подих. Одна з найбільших її потреб досягти мети в житті, для чого необхідне знання механізму успіху. *«Успіх – це постійне здійснення тих цілей, що ми поставили перед собою і які винятково важливі для нас»*[17, с. 37]. Успіх – це не тільки результат, але й процес руху шляхом його

досягнення. Це розвиток можливостей людини, розкриття її потенціалу.

Сучасні дослідники активно вивчають умови досягнення життєвого успіху та фактори, що на нього впливають. Так, Б. Трейсі виділяє сім основних складових успіху:

1. Мир у душі. Тільки живучи в гармонії з власними вищими цінностями і внутрішніми переконаннями, ви можете досягти миру в душі.
2. Здоров'я й енергія – нормальний фізичний стан людини. У тіла є природна схильність до здоров'я, і воно ним піклується навіть при відсутності фізичного й ментального втручання.
3. Ставлення з любов'ю до тих, хто поруч з вами, з людьми, які вас люблять і піклуються про вас.
4. Фінансова свобода. Більшість неприємностей пов'язана із занепокоєнням про гроші.

5. Високі цілі й ідеали, що складають зміст вашого життя.

6. Самопізнання та самосвідомість, що йдуть рука об руку з внутрішнім щастям і зовнішніми досягненнями.

7. Відчуття самореалізації або того, що ви стаєте тим, ким хочете стати [20, с. 18-26].

Дослідженнями психологів встановлено, що переважна кількість людей має необхідний для досягнення успіху потенціал духовної, моральної, емоційно-вольової, фізичної й інтелектуальної енергії, хоча правильно розпорядитися нею можуть тільки лічені одиниці. Багато хто просто не знає, як це можна зробити.

Романовський О.Г: успіх це багатомірне поняття й що механізм його досягнення включає цілий ряд факторів.

По-перше, успіх, пов'язаний з розкриттям потенціалу людини, залежить від неї самої, від її активності. Це не стільки наслідок незвичайного таланту

й здібностей, скільки уміння застосовувати їх на практиці. Домогтися успіху не означає, що ми повинні робити щось особливе. Це значить, що ми повинні робити те, що й інші, але краще. Так що успіх – це те, чого люди домагаються лише завдяки своєму власному, тільки їм властивому потенціалові, завдяки своїй активності.

По-друге, успіх – це рух на шляху до мети, поставленої перед собою, це результат роботи наших переконань, цінностей, здібностей і звичок, що лежать в основі цього руху. Його потрібно вимірювати, порівнюючи, із метою, завданнями та результатами, яких людина досягла. При цьому важливо зрозуміти, що необхідною умовою розвитку нерозкритих можливостей людини є тільки ті ознаки, що для неї значимими.

По-третє, для досягнення успіху людині необхідно постійно розкривати свої внутрішні здібності й резерви, що існують в процесі її розвитку і саморозвитку. Це

здійснюється шляхом формування внутрішнього світу на основі неповторно-унікального досвіду. Цей процес потребує від індивіда продуктивної активності, що виражається в постійному корегуванні своїх дій, поведінки, вчинків. Усе це, у свою чергу, викликає необхідність самосвідомості й самооцінки, самоконтролю й відповідальності. Самосвідомість і є тим стрижнем особистості, навколо якого формуються дії і вчинки людини, її думки й почуття.

По-четверте, важливою складовою успіху є оволодіння майстерністю людських взаємин. Сюди входять комунікативна компетентність людини, ефективна стратегія й тактика особистого впливу, керування конфліктами, навички успішного лідерства й інші фактори, що впливають на взаємини людей.

1.2.3. Особистісний розвиток та концепція успіху

КРІМ ТОГО, Будь-які технології саморозвитку, психотехніки й концепції особистісного росту допомагають нам у досягненні цілей і прискорюють просування до них. Але для цього необхідно глибше усвідомити значення саморозвитку й почати працювати в цьому напрямку. На думку С. Хохеля:

- особистий розвиток є найкоротшим і найефективнішим шляхом до успіху й добробуту, хоча іноді він здається довгим;

- особистий розвиток є якісно новим, усвідомленим етапом розвитку людини, адже, після пробудження енергії творчості, він починає бурхливо й радикально змінювати обставини нашого життя доти, поки особистість не зникає, звільняючи місце для сутності, що сміє стати тим, чим вона може бути;

- особистий розвиток є поступовим самозціленням від усіх емоційних проблем і тілесних хвороб без систематичного й цілеспрямованого застосування ліків, засобів і методик;

- особистий розвиток є перебуванням у групі однодумців, пов'язаних взаємним притяганням і симпатією, а також усвідомленням загальної справи;

- особистий розвиток є завершенням циклу розвитку свідомості, що мислить винятково загальноновживаними, звичними для всіх категоріями, і перехід у вищі, творчі виміри свідомості – із прижиттєвим центруванням свідомості в цих вимірах;

- особистий розвиток є постійним самовдосконаленням і самоусвідомленням, що веде до вироблення нових якостей;

- особистий розвиток є постійним навчанням, де кожен, допомагаючи іншому, одночасно перебуває учнем стосовно більш розвинутих типів свідомості, що іноді не

має інших каналів зв'язку з нами, крім уявних. Неможливо досягнути все, тому що це означатиме зупинку в розвитку [23, с. 14].

Успіх завжди включений у ланцюжок дій, він ніколи не виявляється сам по собі, не є самоціллю. Скоріше він служить задоволенню, що, у свою чергу, є живильним середовищем для подальших дій, що служать меті самореалізації. Успіх вимірюється внеском у досягнення особистістю задоволеності життям, іншими словами, тим, що збагачує або поглиблює зміст усього життя. Від задоволення виходять нові стимули до росту, що не обов'язково повинні бути пов'язані з роботою, а можуть відноситися до емоційної зрілості людини або розвитку інших сторін її потенціалу, що означає рівною мірою й успіх.

Стабільний життєвий успіх можливий лише при балансі зовнішніх і внутрішніх факторів і починаємо ми, природно, зі зміни того, що найбільше нам доступне,

тобто з нас самих. Для цього необхідно знати себе. Самосвідомість людини формується в процесі її повсякденного спілкування з природою, іншими людьми, із суспільством, через пізнання яких вона приходить до розуміння самої себе. Це зводиться, по суті, до усвідомлення людиною своєї ідентичності, стійкості, цілісності в різних ситуаціях. Свідомість, пізнаючи світ, робить гнучкішою, доцільнішою й продуктивнішою діяльність людини, у той час як самосвідомість, звернена всередину її фізичної і психічної сутності.

Таким чином, серед основних Складових орієнтації досягнення життєвого успіху особистістю виділяють: мотиваційну, рефлексивну, когнітивну, діяльнісну складові.

Більшість авторів не розділяють поняття успіху і успішності, проте поняття успіху найчастіше використовується, коли мова йде про будь-який одиничний акт, тоді як успішність частіше розглядається

як динамічна характеристика. Поняття успіху частіше співвідноситься з поняттям результату будь-якої діяльності, а поняття успішності – з особистістю і її властивостями.

Одним із важливих аспектів загальної проблеми розвитку особистості є проблема успішності, ставлення людини до власного успіху, особливості переживання цього явища. Успіх як психологічне явище пов'язано із соціальною природою людини, з виявом її сутнісного начала. Для нормального психологічного розвитку особистості необхідною є динамічна рівновага у процесі її взаємодії із суспільством. Водночас переживання успішності є цілком суб'єктивним явищем, яке лише частково стосується зовнішніх, соціальних аспектів життєдіяльності людини. Закономірності переживання власної успішності особистістю значним чином залежать від особливостей функціонування її внутрішнього світу.

Аналіз психологічних досліджень, присвячений вивченню різних аспектів проблеми успіху й успішності, призводить до висновків, що зарубіжні науковці орієнтовані на вивчення феномену успішності особистості в цілому, а роботи вітчизняних психологів у більшості зосереджені на вивченні різних аспектів успішності індивідуальної та спільної діяльності.

Досягнення успіху – складний процес самореалізації і самоствердження особистості. Цей процес виявляється в декількох формах:

- успіх як визнання, популярність людини в тому чи іншому професійному співтоваристві;
- успіх як визнання авторитетними людьми.

Усвідомлення значущості успіху є реальною силою, яка спонукає до діяльності;

- успіх-подолання та самовизначення. Досвід подолання складних проблем стає цінним особистісним

багажем, під час набуття якого особистість навчається усвідомлювати, оцінювати власні сили;

- успіх-покликання. Самовдосконалення і самореалізація особистості відбувається у певному виді діяльності, коли важливим є не лише результат, але й процес діяльності.

В якій би формі не висловлювався успіх, він, у будь-якому випадку, пов'язаний із подоланням труднощів, умінням покладатися на свій досвід, здатністю брати на себе відповідальність, умінням долати опір інших. Усі перераховані якості складають основу самоактуалізованої особистості в концепції А. Маслоу.

1.3. Сутність категорії «патерн» в різних галузях наукової думки

Поняття «патерн» останнім часом є дуже популярним. Як науковий термін слово «патерн» має значно глибше значення, ніж початкове (зразок, шаблон, елемент візерунку). Він передбачає існування певної цілісності, утвореної його (скінченням або нескінченням) репродукуванням. Можемо сказати, що головною тут є саме репродуктивна функція, асоційована з певною системою чи певним процесом. З теоретико-інформаційної точки зору це означає, що кожний елемент границі патерна (як би ми її не визначали), є одночасно вхідним та вихідним по відношенню до нього, що забезпечує неперервність результату репродукції. Простим прикладом, який пояснює загальну ідею, є квадрат, розділений на чотири частини, дві з яких чорні,

а дві – білі, причому розташовані вони по діагоналі. Із таких квадратів можемо сконструювати шахову дошку, оскільки в ній в горизонтальному та вертикальному напрямках чорна клітина завжди межує з білою. В сфері поведінки під «патерном» розуміють набір стереотипних поведінкових реакцій або послідовностей дій. В свою чергу стереотип – це стійке відношення до подій, що відбуваються, вироблене на основі порівняння їх з внутрішніми ідеалами. Отже, утворення патернів в діяльності тих чи інших колективів створює сприятливі умови для формування скриптів, що визначають поведінку їх членів.

Поняття патерн широко використовується в фінансах, економіці, технічному аналізі, прогнозній аналітики, медицині, криміналістиці і деяких інших предметних областях. Що характерно, він визначається в цих областях знання по-різному:

- як сутність явища, що має повторювані риси;

- як властивість повторюваних компонентів, об'єднаних спільною структурою;
- як процес, що фіксує модель взаємодії досліджуваних об'єктів, що включає повторення.

Як зазначається, в англomовній літературі зі штучного інтелекту і машинного навчання широко використовується термін «Pattern Recognition» або «Pattern Analysis», який перекладається як розпізнавання образів. Розпізнавання образів - це віднесення вихідних даних до певного, не обов'язково заздалегідь заданого, класу за допомогою виділення істотних ознак, що характеризують ці дані, із загальної маси даних [9, с. 142].

У технічному аналізі патерном називаються стійкі повторювані зміни поєднання ціни, обсягу або індикаторів ринку за певний проміжок часу. Аналіз патернів тут ґрунтується на одній з аксіом технічного аналізу - «історія повторюється» - вважається, що

повторна конфігурація даних в динаміці призводить до аналогічного результату. У російськомовній літературі патерни іноді називають «шаблонами» або «фігурами» технічного аналізу [9, с.145].

У медицині термін «патерн» зустрічається в аналізі кардіограм, енцефалограм (ЕЕГ), коли під ним розуміють: або послідовність певних форм коливань біопотенціалів, повторюваних в одному або декількох відведеннях (тобто парах електродів, з якими проводиться реєстрація біопотенціалів) при однакових станах і умовах; або ж картину, яка відображатиме особливості розподілу різних компонентів ЕЕГ по всіх відведеннях в цілому [9, с.146].

Сенс терміна «патерн» залежить від галузі знань, в якій він використовується і іноді вживається для позначення явищ і процесів. До таких областей можна віднести патерни в програмуванні, психології, музиці, педагогіці і т.д.

У розробці програмного забезпечення шаблон проектування або патерн є повторюваною архітектурною конструкцією вирішення певної локальної проблеми проектування в рамках деякого часто виникаючого контексту. Зазвичай шаблон не є закінченим зразком, який може бути прямо перетворений в код; це лише приклад розв'язання задач, який можна використовувати в різних ситуаціях.

У психології це визначення найчастіше використовується в контексті патернів поведінки або гіпнотичних патернів. Патерн поведінки - це набір стереотипних реакцій або послідовність дій індивіда. Кожна людина має типові способи взаємодії з навколишнім світом - стійкі моделі поведінки, які вона використовує при спілкуванні з іншими людьми. Хтось частіше вибирає патерни впевненої поведінки, хтось – спрямовані на саморуйнування або маніпулятивні патерни. Щоб з високою точністю передбачити, як поведе себе людина в тій чи іншій ситуації, іноді досить

визначити основні патерни поведінки, яких вона дотримується у своєму житті в цілому і в подібних ситуаціях зокрема. Гіпнотичний патерн - це текст, який використовує гіпнолог для наведення трансу і подальшої роботи з індивідом, що знаходяться в трансі.

У трекерній, тобто створюваної на комп'ютері, музиці патерн - це таблиця, яка визначає порядок і режим відтворення семплів на кількох каналах за деякий проміжок часу або група одночасно відтворюваних каналів, що представляє повноцінну частину музичної композиції. Усередині композиції патерни можуть повторюватися; це робить можливим відносно швидко заповнення загальної структури твору.

У зарубіжній літературі з педагогіки використовують педагогічні патерни, які формуються для передачі передового досвіду в конкретній галузі. З їх допомогою намагаються здійснити передачу експертних знань про практику викладання і навчання. Мета полягає

в навчанні кожного нового викладача стандартного набору педагогічних знань і навичок. Патерн включає, наприклад, мотивацію студентів, вибір матеріалів і послідовність їх донесення, правила оцінки студентів тощо [8, с.147].

Використовується цей термін також в криміналістиці, в основному, як синонім слів «шаблон» і «структура», наприклад, «патерн зразка ДНК підозрюваного», «патерн зростання пухлини», а словосполучення «papillary pattern» означає папілярні візерунки в дактилоскопії.

Вплив інформаційних потоків на формування поведінкових патернів

Розрізнятимемо надалі два види поведінкових патернів: I-го та II-го роду.

Патерни I-го роду утворюються у великих соціальних групах і формують прийняте в них світосприйняття. Нагадаємо, що світосприйняття – це

сукупність поглядів, оцінок, принципів та образних уявлень, що визначають найбільш загальне бачення, розуміння світу, місця в ньому людини, а також життєві позиції, програми поведінки, дій людей [19]. Світосприйняття надає діяльності людини цілеспрямований та організований зміст.

Патерни II-го роду виникають в малих соціальних групах і породжують (посилюють) відповідні інформаційні об'єкти. У даному контексті світосприйняття – це сукупність поглядів, оцінок, принципів та образних уявлень, що визначають найбільш загальне бачення, розуміння світу, місця в ньому людини, а також – життєві позиції, програми поведінки, дій людей [19].

Одним із найбільш поширених, наскільки ми можемо судити, механізмів утворення поведінкових патернів є постійна обробка певним колективом інформаційних потоків, що мають стійкі тематичні

регулярності [16, с. 17]. Постійне повторювання тих чи інших кліше в отримуваній інформації як правило веде до утворення відповідних шаблонів в діяльності тих, хто цю інформацію обробляє і змушений на неї реагувати.

Роль поведінкових патернів у регуляції діяльності спрямованої на досягнення успіху

Вольова саморегуляція дозволяє людині ініціювати і підтримувати активність щодо подолання перешкод, що з'являються на шляху досягнення її цілей. Стає можливим виконання дій, які безпосередньо не приносять задоволення, але є складовою частиною більш складної діяльності. Розрізняють два класи вольових якостей: власне вольові («прості») і морально-вольові («складні»). Власне вольові якості поділяють на дві групи: а) пов'язані з цілеспрямованістю (свідомої спрямованістю особистості на досягнення найближчої або віддаленій за часом мети) [1, с. 172]; і б) пов'язані з самовладанням (придушенням негативних емоцій, що

викликають небажані для людини спонукання) [1, с. 187]. До простих вольових якостей, що характеризують цілеспрямованість, відносять терплячість, завзятість і наполегливість; а сміливість, витримку і рішучість зараховують до вольових якостей, що характеризують самовладання [1, с. 171]. До «складних» морально-вольових якостей відносять [1, с. 199 - 206]: самовідданість і принциповість, самостійність і ініціативність, дисциплінованість і організованість, старанність і енергійність, мужність і героїзм. При цьому, вольові якості сформовані відповідними патернами поведінки, закріпленими в звички.

На кожному етапі людину підстерігають специфічні стимули, які спонукають перервати її самореалізацію і направити по хибному шляху - спотворити і перекрутити її тенденцію до самоактуалізації: 1) нерівність (ситуації зустрічі з чимось кращим / гіршим, багатшим / біднішим, домінантним / підпорядкованим і т.д.); 2) наявність перешкод,

труднощів чи обмежень (неможливість досягти мети, реалізувати потребу); 3) задоволення і ризику (наявність відволікаючих чинників, що приносять задоволення або небезпеки); 4) виключення з прийняття рішень (ситуації при яких людина стає суб'єктом прийняття рішень, а об'єктом).

Конструктивні патерни звичайно припускають специфічні когнітивні, емоційні і тілесні процеси (певні думки, переживання і м'язову активність), але найбільш суттєвою їх перевагою є саме поведінковий (виконавчий) ресурс для самореалізації людини.

На нашу думку, будь які дії людини, якщо вони визначаються як неефективні, не спрямовані на вирішення проблем, впливають не лише на функціональність, корисність діяльності, але й на процеси комунікації, взаємодії. Відповідно така діяльність не може бути ресурсом особистісного зростання та розвитку.

Враховуючи вищезазначене, доцільним є створення універсальної моделі, патерну, який може накладатися на будь яку справу та бути ефективним на кожному з етапів діяльності.

Таким чином, можливість самореалізації забезпечується і наявністю необхідних конструктивних патернів поведінки, що дозволяють вирішувати завдання на всіх етапах досягнення мети під впливом різних відволікаючих стимулів. Ці патерни, системно взаємодіючи, дозволяють людині сформувати у себе навички успішної особистості.

РОЗДІЛ 2

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАТЕРНУ У ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРКАСЬКОГО ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВОГО ЛІЦЕЮ

Зміни в сучасному суспільстві відбуваються надзвичайно швидко. І традиційно відчуває та реагує на ці нововведення саме освіта. Сучасні педагоги повинні підготувати покоління, яке має не тільки прийняти нові виклики, зрозуміти їхню суть, але й випередити очікувані результати, створити комфортне середовище для розвитку та власного успіху.

Саме тому учителям необхідно постійно орієнтуватись у потребах, інтересах і запитах суспільства.

Одними з основних тенденцій нашої доби є глобальні зміни у філософії сприйняття та орієнтуванні у дійсності. Нам важко це уявити, але вже у наступні 20 років будуть створюватись нові професії, актуальні запитами чергової формації, інші ж, зникатимуть з ринку праці. Це процеси, які беззаперечно будуть не тільки змінювати світ дорослих, але впливатимуть на наших дітей.

До речі, в останніх дослідженнях науковців зазначено, що сучасне молоде покоління за фізіологічними показниками може жити до 120 років. Це є ще одним викликом для освіти, яка повинна розуміти можливі потреби та пов'язані з цим ризики.

Адже тиск, який присутній сьогодні у суспільстві у вигляді постійного пошуку моделі правління та економічної стабільності, накладає ефект «рамки» на молодь, якій нічого не залишається як шукати більш вільну та комфортну освітню систему за кордоном.

Також негативною тенденцією сучасної суспільної парадигми українського соціуму є модель конформізму, яка спричиняє повну відсутність ініціативності, творчої реалізації особистого потенціалу та віри в успіх власної справи.

Тому як ніколи актуальним та важливим є створення освітнього простору, де б могли зреалізуватись основні сучасні запити на особистісні якості жителя XXI ст.: Комунікація, Креативність, Критичне мислення, Кооперація.

Педагоги Черкаського гуманітарно-правового ліцею переконані, що у разі власної реалізації моделі патерну успішної особистості, спрацьовує соціальний ліфт.

Але найбільше впливають на нас внутрішні чинники, рушійні сили такі як: інтерес, страх, лінь.

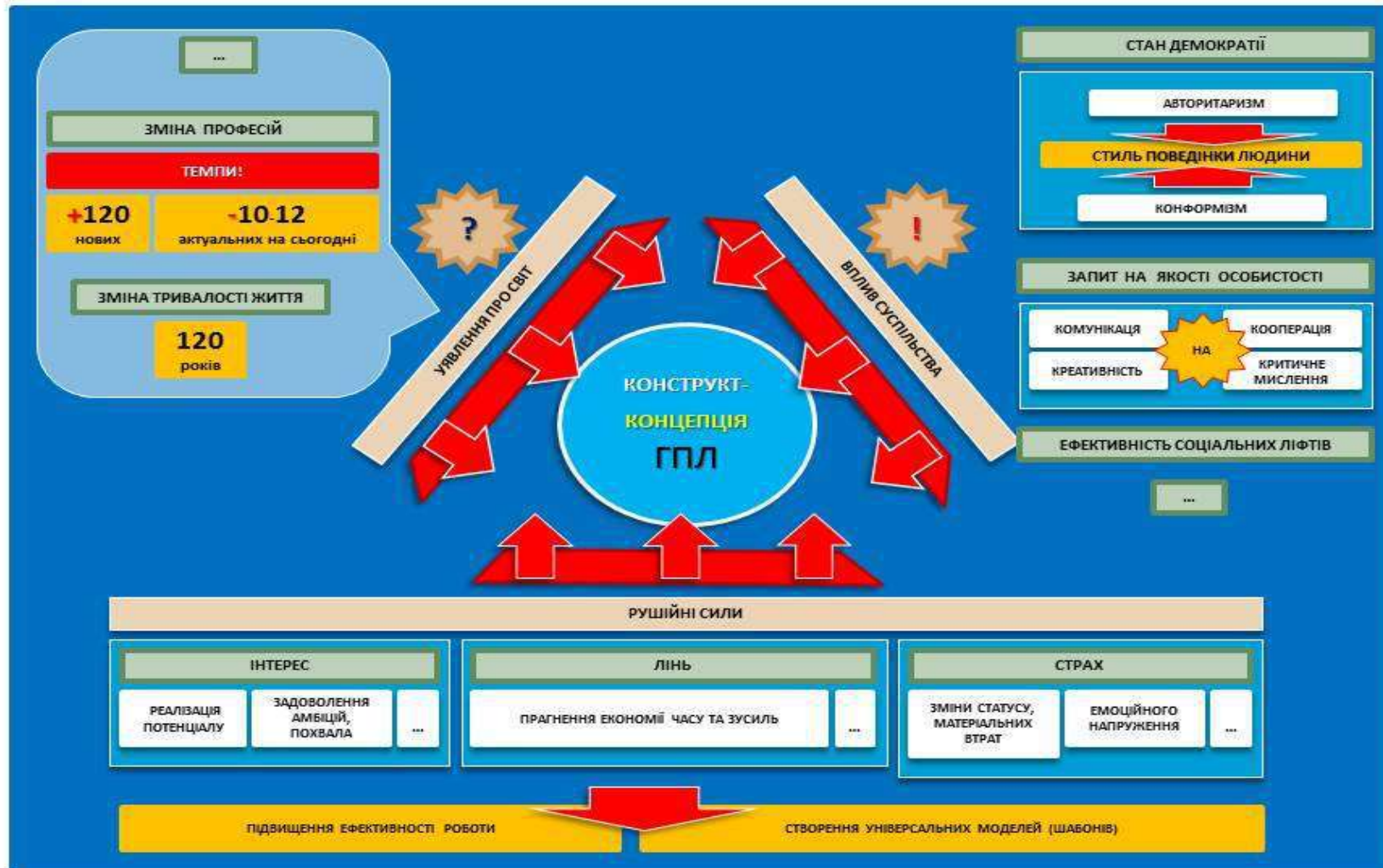
Лінь спонукає економити час та зусилля; страх матеріальних втрат та зміни статусу стимулює до діяльності.

Окрім зовнішніх, об'єктивних факторів, які постійно впливають на особистість існують і внутрішні фактори, які, як підтверджує наш досвід, в переважній більшості випадків і спонукають до діяльності.

Тому основним завданням нашого навчального закладу є організація сприятливого простору для максимальної реалізації особистісного ресурсу ліцеїста за мінімальних зусиль. Саме це спонукало нас до створення універсальної моделі (шаблону), який дозволить учню максимально швидко зростати, а педагогу ефективно працювати.

Шаблон вигідний, тому що дозволяє ефективно працювати, накладається на велику кількість справ і досягати успіхів.

Рисунок 2.1 Концепт-конструкція Черкаського гуманітарно-правового ліцею

Якщо змодельовати наш ліцей, то можна уявити наступний графік взаємодії кожної вікової паралелі у загальній навчальній та виховній системі (Див. Мал. 2).

Найбільше вступає дітей в ліцей саме на 0 курс, це 74% від загальної кількості вступників.

Тому для нас важливим є саме цей часовий блок розвитку та формування ліцеїста. Ми називаємо його етапом СТАРТУ. Саме від цієї точки відліку учень має найбільше часу та можливостей у процесі досягнення поставленої мети. І цей шлях є максимально комфортним, поступовим, легшим. Це можна спостерігати на графіку (Див. Мал.2).

Схожа модель розвику, руху є для вступників на I та II курс. А вже для майбутніх учнів III та IV курсів рух стає важчим, адже стартових можливостей значно менше, тому що як ми можемо спостерігати на графіку, рух відбувається фактично по вертикалі(Див. Мал.2).

Це означає, постійний стрес, страх для дитини, а далеко не кожен підліток здатен витримати таке психо-емоційне напруження. Тому на IV курс зараховуємо учнів вкрай рідко.

Найефективнішою, в межах освітнього простору нашого ліцею, є робота з вступниками на 0 курс.

В нашій моделі є три стратегічні об'єкти: **МЕТА** (тому що, якщо її не ставити, то навіщо тоді працювати); **СТАРТ** (який триває півроку); сам **РУХ** (який займатиме ще 4,5 року).

МЕТА. Для кожного курсу ми окремо визначаємо та формулюємо учням мету, те чого вони повинні досягнути в цьому навчальному році. При цьому враховуємо траєкторію сходження до мети, вікові особливості, вимоги до навчальних досягнень.

Важливим для нас елементом цього графіку є **коридор руху**, в якому з'являються додаткові впливи, які можуть десруктувати учня та ускладнювати його шлях.

Тому дитина не може йти прямолінійно, найчастіше її рух хаотичний. Наша ціль постійно повертати її у межі коридору та зменшувати амплітуду коливання.

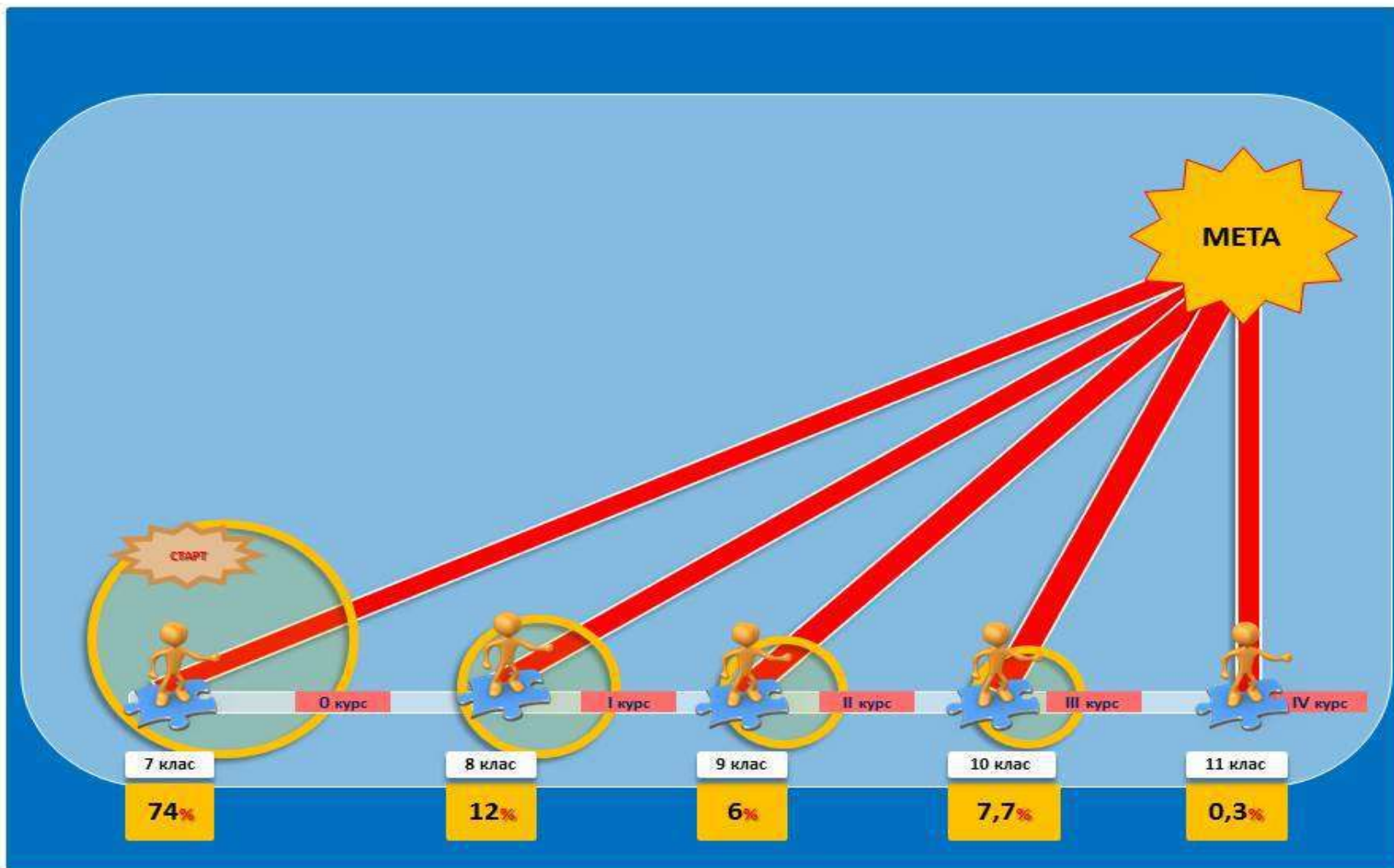
Важливим є елемент контролю виходів з коридору, адже амплітуда цих змін може бути взаємопов'язана не тільки із негативними проявами реалізації дитини – ускладнення адаптація, відсутність підтримки з боку сім'ї, негативний досвід з попереднього навчального закладу, але й з позитивними впливами на дитину – активна участь в МАН, олімпійському русі; членство в учнівському самоврядуванні (Президентська рада, Рада командирів).

Особливої уваги потребують ліцеїсти навантажені декількома напрямками діяльності одночасно.

Тому важливою є роль педагога, який супроводжує дитину, розуміє небезпеки цього амплітудного коливання та спрямовує цей процес до урегулювання.

Необхідно чітко розуміти, коли потрібно використовувати ті чи інші інструменти впливу та допомоги чи підтримки.

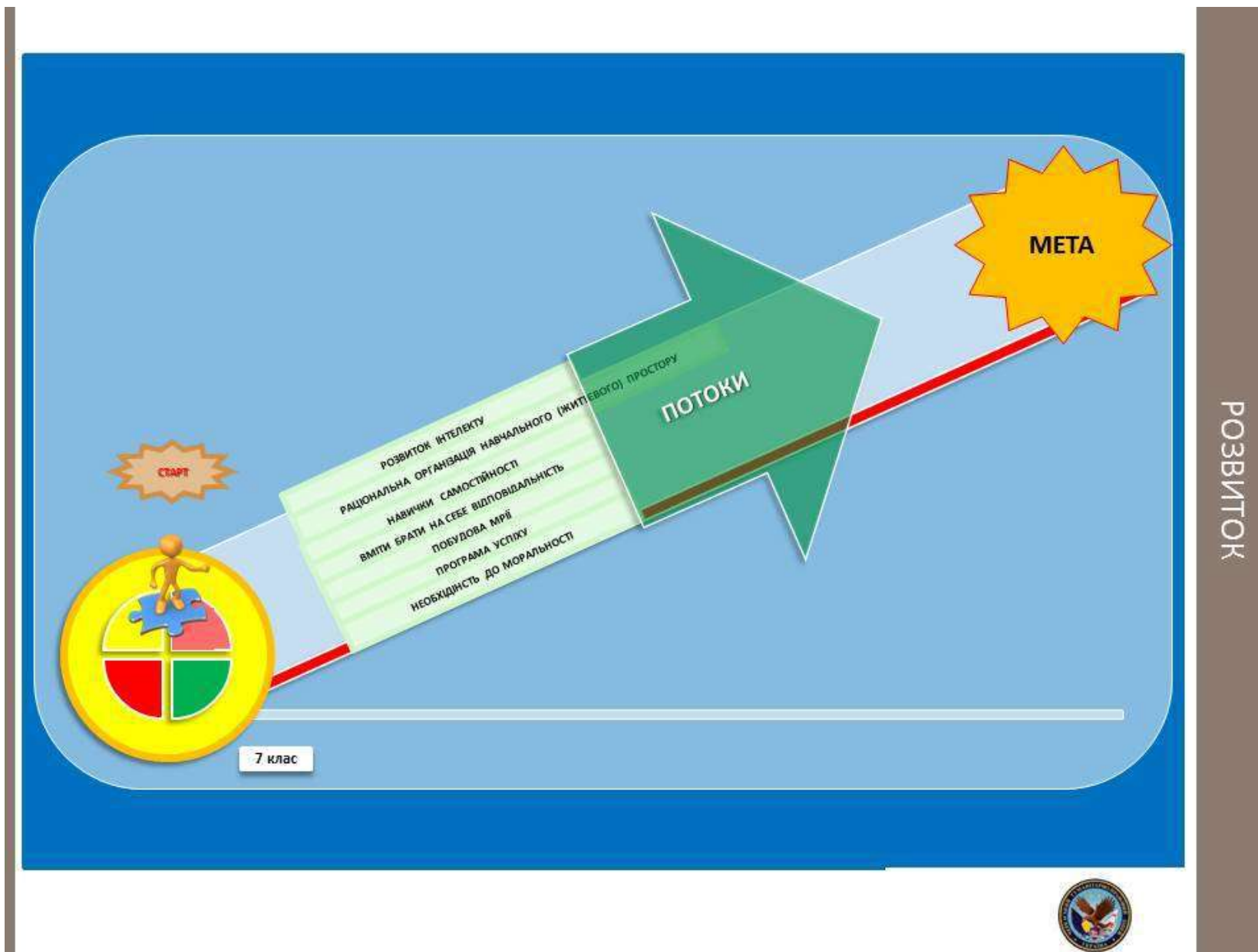
Рисунок 2.2 Графік руху вікових паралелей

СТАРТ

Рисунок 2.3 Модель розвитку від точки СТАРТУ до МЕТИ

На нашу думку, будь які дії людини, якщо вони визначається як неефективні, не спрямовані на вирішення проблем, впливають не лише на функціональність, корисність нашої діяльності, але й на процеси комунікації, взаємодії. Відповідно така діяльність не може бути ресурсом особистісного зростання та розвитку.

Враховуючи вищезазначене, ми вважаємо доцільним створення універсальної моделі, **ПАТЕРНУ**, який може накладатися на будь яку справу та бути ефективним на кожному з етапів діяльності.

На шляху до успіху людину підстерігають специфічні стимули, які спонукають перервати самореалізацію і направити по хибному шляху - спотворити і перекрутити тенденцію до самоактуалізації:

1) нерівність (ситуації зустрічі з чимось кращим / гіршим, багатшим / біднішим, домінантним / підпорядкованим і т.д.);

2) наявність перешкод, труднощів чи обмежень (неможливість досягти мети, реалізувати потребу);

3) задоволення і ризику (наявність відволікаючих чинників, що приносять задоволення або небезпеки);

4) виключення з прийняття рішень (ситуації при яких людина стає суб'єктом прийняття рішень, а об'єктом).

Тому, ми переконані, що саме ПАТЕРН (шаблон) дає можливість не втратити свою мету, себе на шляху до її втілення.

Конструктивні ПАТЕРНИ звичайно припускають специфічні когнітивні, емоційні і тілесні процеси (певні думки, переживання і м'язову активність), але найбільш суттєвою їхньою перевагою є саме поведінковий (виконавчий) ресурс для самореалізації людини.

Конструкт ПАТЕРНУ із семи послідовних етапів нагадує нотний стан, за допомогою якого композитор створює музичний твір. Випадання одного з них або їх

спотворення, також, як і в музиці, призводить до неможливості створити щось гідне - реалізувати свій потенціал.

Розглянемо функціональне значення кожного з етапів запропонованого ПАТЕРНУ

1.ІДЕЯ.

Спочатку народжується ідея.

Людина надихається нею, вона наповнює її життя чимось важливим і світлим. Ця ідея ще не оформлена і хитка. Її легко втратити і зруйнувати.

Натхнення може стосуватися будь-яких починань – будь-то ідея в навчальній роботі, позакласній діяльності, благодійних справах. Завдання людини на цьому етапі зберегти і посилити натхнення, схопити і розробити ідею далі.

Для вирішення цього завдання особливо важливими є:

- збереження цінності значущою ідеї, цілі;
- підтримування внутрішньої цілісності і згоди;
- конструктивне ставлення до критики; адекватна самооцінка.

На нашу думку, саме ці характеристики формують здатність цінувати власну ідею.

2. ЦІНА.

При втіленні будь-якої ідеї людина неминуче стикається з труднощами. Якщо ідея відображає тенденцію на самоакualізацію, то це саме по собі передбачає вихід за межі наявних, сформованих можливостей дитини і зустріч з різного роду обмеженнями.

Так, результативність учня забезпечується за рахунок подолання ним труднощів і обмежень та усвідомлення власних можливостей, особистісних ресурсів, відповідальності за прийняття конструктивних рішень.

На даному етапі важливо, не дивлячись на страхи і тривоги, зробити перший крок для подолання труднощів. Він дозволяє ініціювати необхідну активність в процесі самореалізації.

3. ДОРОЖНЯ КАРТА.

Надзвичайно важливим є етап визначення МЕТИ. Ми переконані, що мета повинна бути за межами можливостей людини, але можливою для досягнення. Тільки за таких умов, у дитини буде можливість реалізувати свій потенціал у повній мірі. Для цього ліцей навчає дитину мріяти та розщеплювати МЕТУ на такі

фрагменти, які вона зможе реалізовувати без надмірного психоемоційного напруження.

Це дасть їй можливість пережити відчуття радості, задоволення за власну невелику перемогу та дозволяє досягати серйозних цілей, вирішення складних завдань.

Визначальним аспектом даного етапу є визначення ТОЧКИ ВІДЛІКУ, від якої дитина почне зростати.

Нам не важливо з якого моменту та якої справи учень «застартує». Головне, щоб у кожної дитини була така можливість, яка стане вихідною точкою в динаміці особистісного зростання.

4. ФОРМА.

Задля зреалізації вищеписаних завдань Гуманітарно-правовий ліцей забезпечує учнів необхідним інструментарієм, у вигляді:

- «великих» та «малих» справ «під ключ»;

- профільних олімпіад, конкурсів, МАН;
- гуртків, студій, творчих конкурсів;
- самоврядування (Рада командирів, Президентська рада);
- можливості волонтерської діяльності;
- мотиваційних бесід;
- психолого-педагогічних консультацій.

5. СТРИМ.

Етапи ПАТЕРНУ звичайно припускають специфічні когнітивні, емоційні і тілесні процеси (певні думки, переживання і м'язову активність), але найбільш суттєвим його аспектом є саме поведінковий (виконавчий) ресурс для самореалізації учня.

Ліцей надає інструментальні можливості та згущує простір навколо дитини таким чином, щоб вона мала можливість в повній мірі розвинути здібності,

реалізувати потенціал за максимально короткий часовий період.

Підліток, в нашому навчальному закладі, має можливість знайти себе, випробувати свої можливості, перебуваючи при цьому в психологічно-безпечних умовах, в атмосфері підтримки та схвалення.

Поряд з цим, на даному етапі, необхідним є уміння триматися в «тіні» здійснюючи діяльність - «... любити мистецтво в собі, а не себе в мистецтві» (К. С. Станіславський).

Саме це дозволяє зберегти зміст і призначення діяльності. Не менш важливою є наполегливість у досягненні мети, рішучість, гнучкість і варіабельність виконавських програм реалізації задуманого, що і дозволяє довести до завершення будь-який проект.

6. ЕФЕКТ.

Активність щодо самореалізації неминує призводити до отримання певного результату. Так як радість - побічний продукт самореалізації, то і індикатором якості цього процесу є наявність у людини такого переживання. Разом з тим, необхідним є вміння приймати результати діяльності. Адекватно оцінювати реальні або можливі наслідки, аналізувати отриманий досвід.

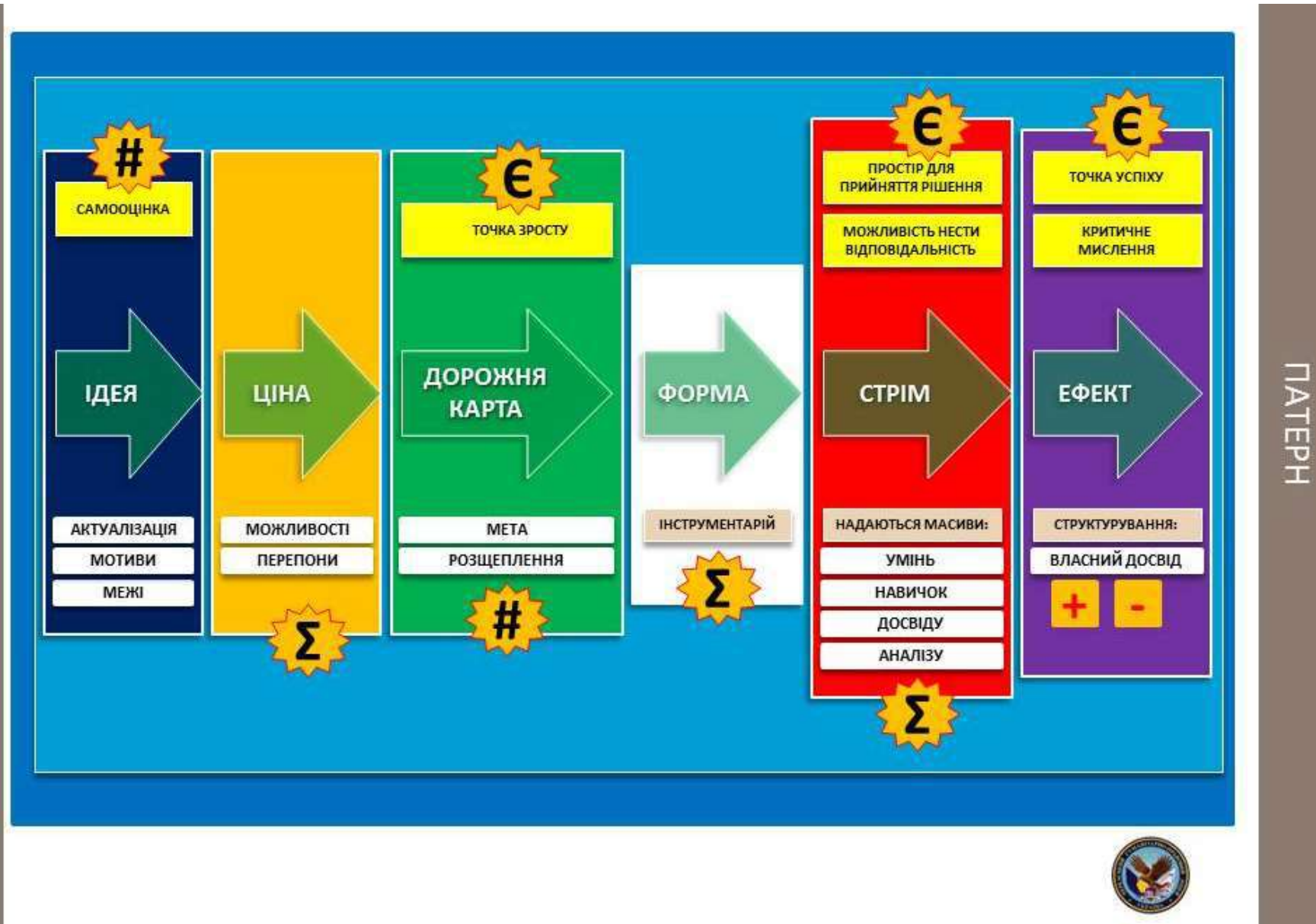
Основним на даному етапі є досягнення учнем ТОЧКИ УСПІХУ. Це формує своєрідний «смак до життя», який проявляється як прийняття досвіду, інших людей; оптимістичне ставлення; вміння цінувати те, що маєш; відкритість світу; «палаючий» погляд.

Дозволяє ставити справжні цілі і бути щасливим від їх досягнення; бути привабливим для інших людей.

Таким чином, можливість досягати цілей забезпечується і наявністю необхідного конструктивного патерну поведінки, що дозволяє вирішувати завдання на всіх етапах реалізації власної мрії під впливом різних відволікаючих стимулів.

Ці етапи ПАТЕРНУ, системно взаємодіючи, дозволяють учню сформувати у себе чотири якості, визначені сучасним суспільним запитом, необхідні для його самоактуалізації: кооперацію, креативність, комунікацію і критичне мислення.

Рисунок 2.4 Модель ПАТЕРНУ

Оскільки, в природі всі процеси відбуваються закономірно, ми також, орієнтуючись на відповідні етапи розвитку соціального організму та особистості, вирішили виокремити основні етапи.

У кожного біологічного виду свій темп освоєння навколишньої дійсності. І чим складніший організм, тим важче доводиться йому пристосовуватися до оточуючого середовища. Самим затягнутим є період адаптації в людини. З особливим психоемоційним навантаженням відбувається цей процес у підлітка.

Враховуючи це, ми чітко розуміємо необхідність створення ефективних інструментів, які б дозволяли максимально раціонально використати можливості дитини при мінімальній затраті зусиль. При чому з того моменту, як тільки дитина вступила до ліцею, з моменту **СТАРТУ**. А досвід нашого навчального закладу дозволяє стверджувати, що підліток (в силу підвищеної соціальної чутливості) спроможний особистісно зростати

і за короткі часові періоди, якщо цей час і простір будуть правильно згущені навколо нього.

Ви напевно вже зрозуміли, що все будується навколо найменшої деталі моделі, яку ми побудували. Всі наші справи по ній будуються. Розглянемо детальніше наступну частину нашої структури – **СТАРТ**. В кожній школі існує система контролю за процесом адаптації учнів. Наша модель **СТАРТУ** виглядає таким чином (див. рис.).

В ліцеї проводиться ряд заходів, які ми умовно виокремлюємо в кілька періодів: **ІНІЦІАЦІЯ, ТОЧКА ВІДЛІКУ, ВИКОНАННЯ, АДАПТАЦІЯ**. І основною метою адаптаційного періоду **Є СОЦІАЛЬНА АСИМІЛЯЦІЯ** як процес творчого збагачення середовища навколо себе.

Ми для себе визначили **СТАРТ** з певної, нульової точки (до початку навчання) і до 6 місяців. Насправді, якщо модель ідеальна, то всі учні виконують цей об'єм

роботи. Ідеального нічого не буває. І насправді бувають такі випадки, коли дитина не використовує можливості старту і може випадати із системи. Але якщо динаміка конфліктності дитини поступово зменшується, ми співпрацюємо з дитиною до кінця, іноді роками, а іноді тільки в 10, 11 класі дитина стає такою, яка буде успішною. Але в такій ситуації є мінус, дитина втрачає можливості при старті, у порівнянні з іншими.

Хотілося б зробити кілька уточнень до таблиці «Вивільнений час» (див. рис.). Зупинимось на тому, яка ж вигода для педагогічного колективу?... Ми робимо все, щоб у перспективі вивільнявся час на взаємодію з учнями. На взаємодію, коли вчитель і учень спілкуються «на рівних». Тому наше основне завдання - пошук ресурсу для спілкування з учнем за рамками навчальних планів і програм. Ми зацікавлені в тому, щоб діти максимально активно займалися творчістю, відвідували різні гуртки, займалися спортом. Але спочатку навчання.

Наш багаторічний досвід дозволив виділити основні проблеми пов'язані з етапом СТАРТУ. Наука психологія засвідчує, що для формування звички достатньо 180 днів. Але ми бачимо, що є супротив... Ми розуміємо, що супротив йде і від суспільства, і в соціально-економічній сфері нашої держави, і від амбіцій навколишнього середовища. Тому СТАРТ для нас відкрита модель. Ми постійно її вивчаємо і динамічно впливаємо на неї. Коли ми зрозуміли, що система СТАРТ не дає результату, на який ми очікуємо, довелося додати один з інструментів.

Виникла необхідність вивчати батьків ще до **СТАРТУ**, до першого вересня. Ми виокремили кілька типів сімей, які приходять до нашого навчального закладу (див. рис.).

- I. Батьки, які очікують «дива», батьки-інфанти.
- II. Батьки, спрямовані на розвиток дитини. Це батьки, які приводять дітей з метою, вони розуміють, що

необхідно докладати зусилля, працювати; вони готові співпрацювати. Такі діти сенситивні, пластичні, спрямовані на співпрацю, незалежно від того, які у них знання, на даний момент. В першу чергу, нас цікавить мотивація сім'ї, навіть не знання дитини.

III. Батьки, які приходять за статусом – це складні діти. Це діти, у яких завищена самооцінка, їм батьки нав'язують думку про виключність.

IV. І найскладніший тип батьків – це батьки, які постійно «відкладають проблему». Ізолюючи дитину від якихось труднощів, приводять до нашого навчального закладу не з метою зростати, а з метою перечекати до 17 років. І це той тип, який легко може перейти в категорію батьків, що прагнуть зростання дитини, якщо ми їх умовимо співпрацювати.

Визначаючи типи сімей, ми розуміємо мотивацію поведінки дитини. Тому виокремлюємо 5 основних груп дітей за способом адаптації до навчального закладу.

I. Діти – готові до співпраці. Це не обов'язково діти виховані, навчені, швидше слухняні. Вони помиляються, ми витрачаємо на них час, увагу. І ці діти точно вкладаються в 6 місяців.

II. Наступна група – діти, які шукають зиск від статусу. В цій ситуації головне, щоб вони зрозуміли, що не можливо таким чином побудувати співпрацю.

III. Діти, які знаходяться в протесті по відношенню до батьків. Це діти, яких батьки привели до ліцею силою, ізолювали від стосунків в класі, стосунків з друзями. В даній ситуації наша мета – «купити» цих дітей увагою. Але бувають випадки, що навіть в одинадцятому класі діти не хочуть змінюватися. Вони розуміють, що їм комфортно, що це правильно, але впертість, конфлікт в сім'ї не дозволяє погодитися.

IV. Маніпулятори – це нове покоління дітей. І тут нам постійно доводиться пояснювати, що тактика їхньої поведінки в ліцеї неефективна. Це насправді дуже

складна робота, тому що маніпуляцій дитина навчається в сім'ї, з дитинства.

V. І автономні діти – такі діти є в будь-якій школі. Вони будуть відмінниками, досягати успіху, не дивлячись ні на що. Такі діти – це подарунок долі. Наше завдання – створити для них максимально сприятливі умови для швидкого сходження до мети.

Конструкція нашої системи старту дуже звичайна. Вона включає в себе кілька етапів від ІНІЦІАЦІЇ до АДАПТАЦІЇ. В межах цього етапу відбуваються звичайні для будь-якого навчального закладу заходи. Хочемо зацентувати увагу на тому, що всі ці заходи (співбесіди, бесіди, консультації) – це в першу чергу УВАГА (в різних формах), яку дитині ніхто не приділяє. І коли вона повірить в те, що це саме увага, а не нотації, вона почне з нами співпрацювати. Увага є головним інструментом і на ВИКОНАВЧОМУ етапі. Ще одним важливим інструментом, який ми виділяємо є ЧАС. Час

технічної роботи, коли ми займаємося статистичною роботою, діагностикою. Діти в цьому процесі не присутні, але це дає нам можливість зрозуміти, що з ними відбувається.

Ще хотілося б зупинитися на понятті ВЗАЄМОДІЇ. Тут закладена наша ідеологія, наш ПАТЕРН, його найменший фрагмент. Хочу проілюструвати його на найменшій, найелементарнішій нашій справі. На тому як ми розставляємо стільці в актовій залі. В ній є мінімальний фрагмент моделі, яку ми будуємо з дітьми. І на кожному кроці цей патерн діє, навіть на мінімальних справах. Наприклад мінімальною справою є те, як ми розставляємо стільці з дітьми в актовій залі. Ми спеціально з дітьми їх розставляємо і збираємо, будуємо різні конструкції. Основна мета – навчитися працювати в команді, навчитися за 5 хвилин патерну. Саме стільки це займає часу у команди учнів із 5-6 осіб. Час, який дитина емоційно живе після цього патерну – 20 хвилин. Він короткостроковий, але навколо нього існує ціла низка

«малих» та «великих» справ, сукупність яких дозволяє сформувати і закріпити стійку звичку.

У зв'язку з тим, що до ліцею вступають різні діти. За нашими спостереженнями, у нашій системі є три точки, через які дитина проходить на етапі СТАРТУ. Це адаптація в один день, і як правило відбувається з автономними дітьми. Їм достатньо одного дня, одного разу пояснити, щоб вони почали з максимальною вигодою для себе використовувати наші можливості, наш ресурс. Їм комфортно, добре. Наша основна мета, щоб вони отримали максимум і навіть трішки більше. 1 місяць потрібен дітям, які шукають зиску від статусу, які готові до співпраці, в протесті проти батьків, і навіть маніпуляторам. В найдовший період (6 місяців) вкладаються інфантильні діти, або діти, в чийх сім'ях конфлікт не зменшується. Але і з цією категорією

відбувається співпраця. Частина цих дітей потрапляють в систему, одиниці – вибувають.

Таким чином, ми визначаємо – чим більше попрацюємо на СТАРТІ, чим більше витратимо ЧАСУ і УВАГИ, тим ефективнішою буде подальша праця з дітьми. Якщо б ми займалися СТАРТОМ формально, то всі ці труднощі спіткали б нас протягом усіх 5, 4, 3, 2 років (залежно від того, коли дитина вступає). Натомість ми працюємо на те, щоб на старті вивільнити час і ресурси на взаємодію, на творчість, на розвиток дитини.

Рисунок 2.6 Особливості процесу старту

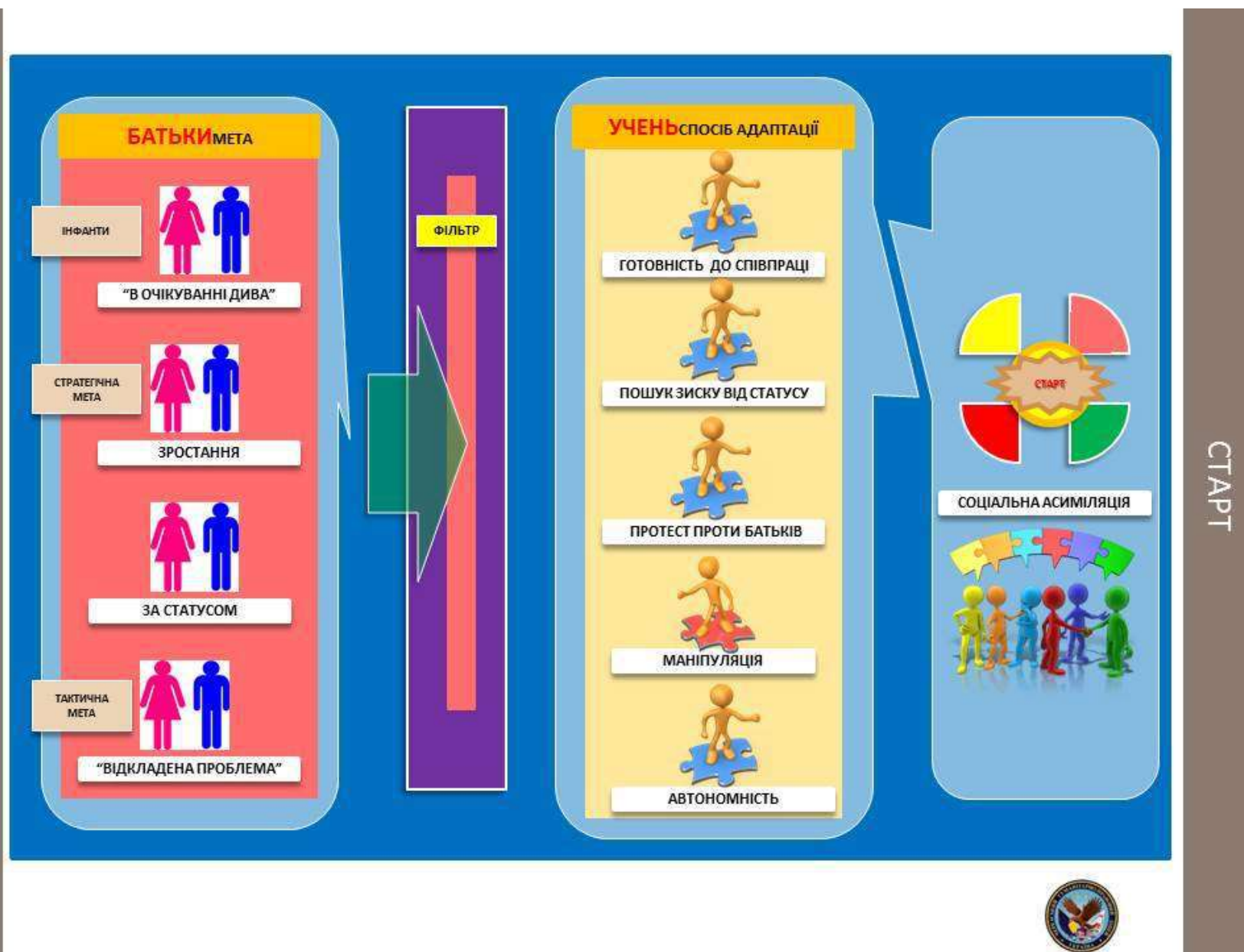

Рисунок 2.7 СТАРТ

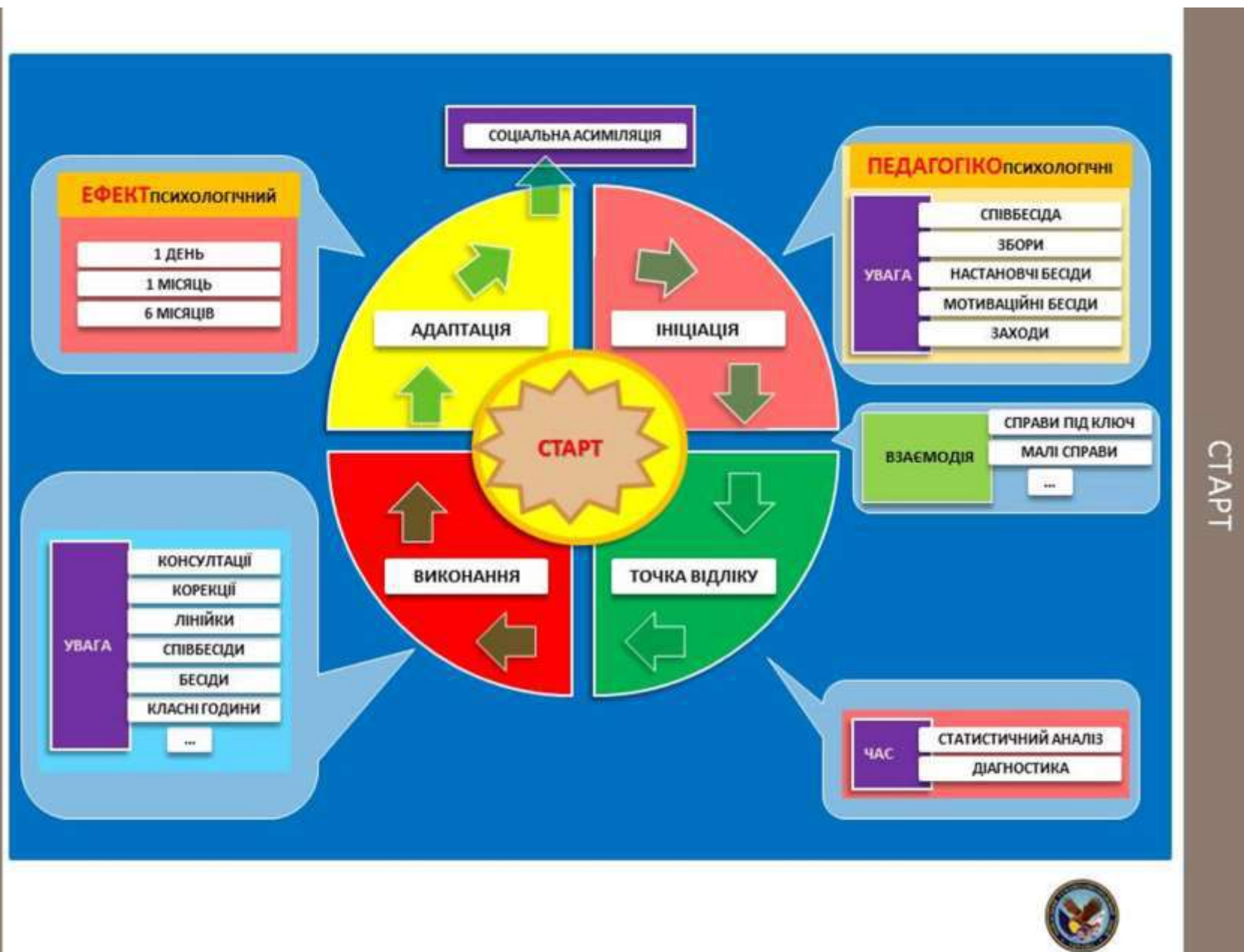
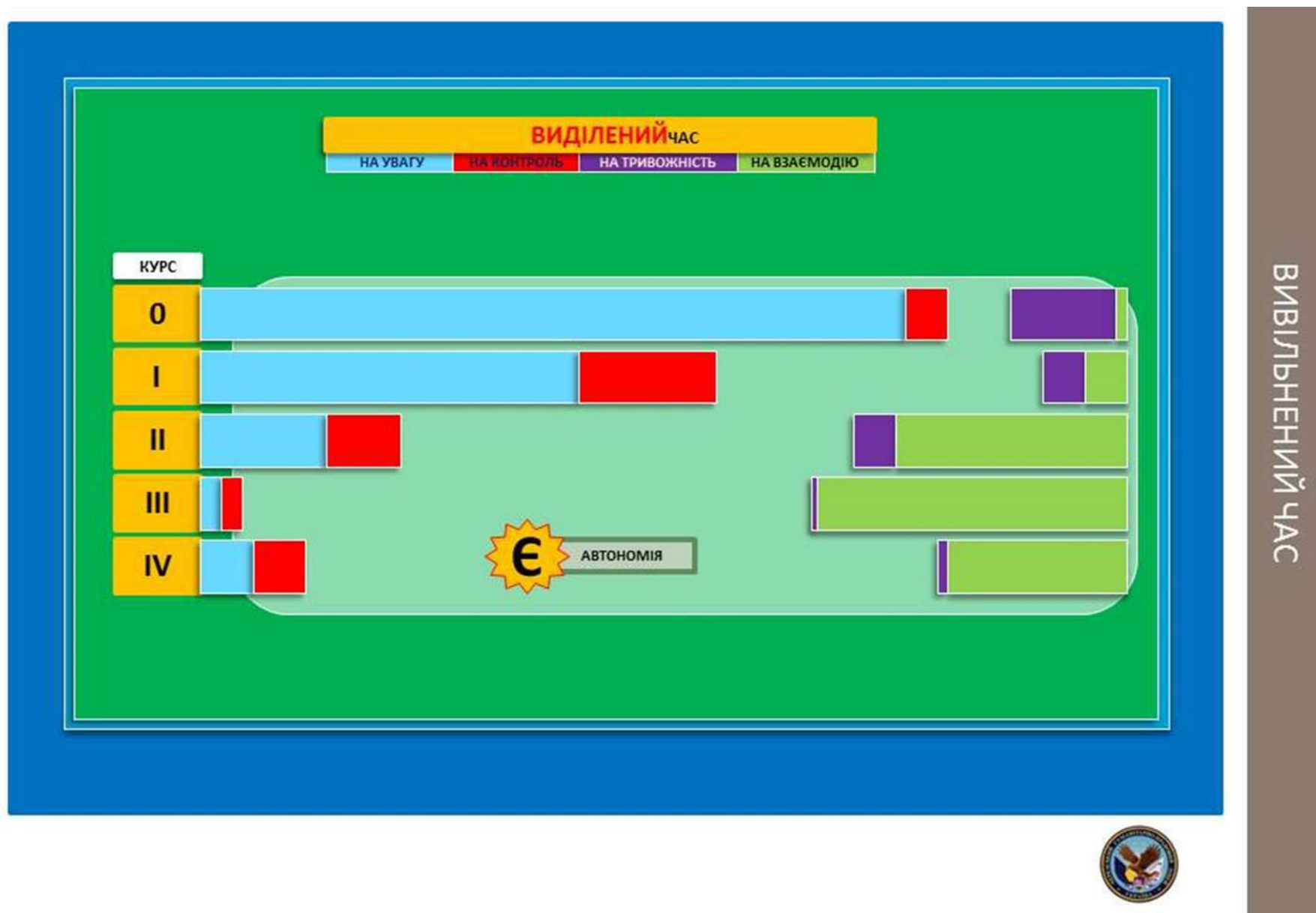

Рисунок 2.8 Розподіл часових ресурсів

У цьому навчальному році ми дійшли висновку про необхідність роз'яснення мети для кожного курсу не лише учням, а й батькам. Адже лише в результаті тісної співпраці і взаєморозуміння навчального закладу і сім'ї ми можемо розраховувати на максимально можливі досягнення.

Тому на загально-батьківських зборах роз'яснюються очікування для кожної вікової паралелі.

Загальні батьківські збори відбуваються щороку за декілька днів до початку семестру, перед посвятою в ліцеїсти.

Також додаткові збори збирає адміністрація навчального закладу для учнів 0 курсу після іспитів для поділу на факультети.

ОЧІКУВАННЯ

0 курс – «Я МОЖУ»

- Ознайомитися з правилами, традиціями (їм роз'яснюють їх необхідність та важливість);
- Звикають до системності у вивченні уроків;
- Надолужують знання попередніх років;
- Залучаються до загальних справ ліцею;

З'являється системність у знаннях, знімається страх від неуспіхів

1 курс – «Я В СИЛАХ»

- Свідоме виконання правил і традицій, через критичне сприйняття;
- Є стала звичка виконувати навчальні завдання;
- Учень пробує себе у загальних справах ліцею;

Учень усвідомлює необхідність системності і систематичності;

2 курс – «МОЖУ ДОЛАТИ ПРОВОКАЦІЇ»

- Стабільне навчання, незважаючи на, природній для цього віку, конфлікт із суспільством;
- Мета – якісне ДПА;

Учень є важливою частиною виховного процесу, пробує брати на себе відповідальність

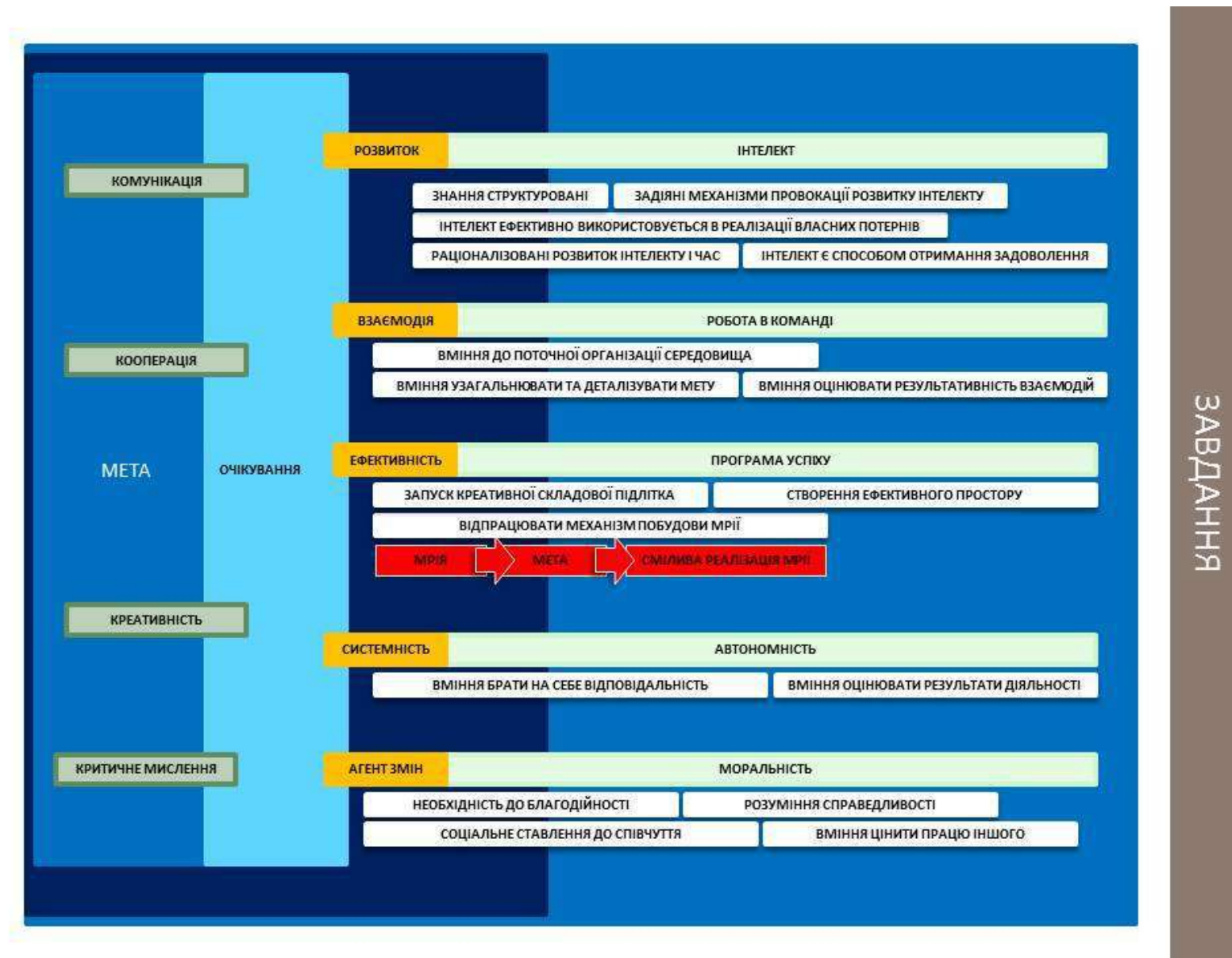
3 курс – «ЯКЩО НЕ Я, ТО ХТО?»

- Учень має чітке розуміння процесів становлення особистості;
- Активний, бере на себе відповідальність;
- Свідомо виконує правила, піклується про традиції;
- Ефективно вчиться, визначає пріоритети на ЗНО.

4 курс – «АГЕНТИ ЗМІН»

- Приклад для учнів;
- Принципово виконує правила;
- Створює, розвиває традиції;
- Вміє концентруватися, розподіляти зусилля;
- Ефективно вчиться, якісно розвиває пріоритети через ЗНО;
- Помічник, співавтор ідеї лілейного життя.

Рисунок 2.9 Завдання для учнів у процесі взаємодії

Враховуючи запити суспільства та виклики на які мають відповідати наші учні за допомогою основних компетентностей, ми створили основні напрями діяльності, які сприяють підготовці наших учнів до можливих життєвих ситуацій.

У кожному з них вони мають можливість зреалізувати будь-яку із компетентностей та власних особистих особливостей, рис характеру, умінь та талантів.

Такі напрями діяльності ми назвали **ПОТОКАМИ**. Потоки – це чітко окреслені сплановані навчально-виховні, наукові, творчі сфери діяльності та взаємодії учнів та учителів Черкаського гуманітарно-правового ліцею.

Основними за нашу більш як двадцятирічну працю потоками було виокремлено сім основних:

- Розвиток інтелекту

- Раціональна організація навчального (життєвого) простру
- Самостійність
- Вміти брати на себе відповідальність
- Побудова мрії
- Програма успіху
- Необхідність до моральності

Кожен із цих потоків – це своєрідна дорожня карта, внутрішня філософія, пізнавши, або навчившись якій учень може не тільки створювати справи «під ключ», але, щонайголовніше, зреалізувати себе у майбутньому як успішна та щаслива особистість.

Потоки це той самий коридор, шлях, який може обрати учень починаючи з 7 класу. Кожен з учнів може одночасно знаходитись у декількох потоках, адже вони є взаємопов'язані між собою – утілення та пізнання одного, вимагає знав умінь та навичок інших. Тільки пройшовши у цілісності усі потоки, дитина може

одночасно утілити цілі поставленні перед своєю паралеллю та розвиватися різнобічно, пізнавати себе та навколишній світ.

Перший потік – **розвиток інтелекту** – дозволяє нашим учням розвивати не скільки свої знання, скільки більше учить їх вміти компілювати знання, комбінувати їх, аналізувати, вміти спів ставляти факти та відомості з різних предметів. І, щонайголврніше, використовувати потім ці вміння та зання протягом життя.

Тобто нас цікавить не фактична складова питання навчання, а саме змістова. Іншими словами – мудрість та кмітливість є осними елементами у цьому потоці.

У цьому процесі ми використовуємо різні засоби: олімпійський рух, манівський, наукові студії, Наукове товариство «Борисфен».

Саме у процесі реалізації роботи в команді, індивідуально з науковим керівником, наші учні вчається не боятись проявляти свої знання на різних конкурсах та

олімпіадах і перевіряти свій рівень обізнаності та інтелектуальності на рівні із однолітками.

Вадливим для нас новим проектом є наукові студії, які розраховані для створення цікавого та комфортного простору для наших учнів, які прагнуть пізнати науку та стати науковцями. Ми формуємо між вікові групи з різних предметів, яде кожна група розробляє та зреалізовує наукових проет із безпосереднім доведенням чи створенням нового винаходу чи способу вирішення певної проблеми.

Для тих, хто не прагне брати участі в олімпіадах існує рейтингова система, яка спонукає абсолютно усіх учнів ліцею все ж пробувати свої досягнення у порівнянні із іншими, що стимулює кожного до більш активної праці над собою – не механічному зазубрюванню фактів, а більше якісного розуміння навчальног матеріалу, щоб мати можливість його якісно і будь-який момент без підготовки відтворити.

Однією з найважливіших точок у потоці інтелекту є наша інтелектуальна гра 5*5, яка формує у наших дітей потребу у постійній обізнаності в подіях та інформації щодо наколишнього світу. Учасники гри – своєрідні інтелектуали, які розвивають свої енциклопедичні знання, орієнтуючись на сучасні потреби часу.

У підтримці цього потоку важливу роль відіграють різні конкурси мовного характеру, адже це можливість максимально об'єктивної оцінки наших учнів спеціальними експертами у відповідній мовній галузі.

Раціональна організація життєвого простору.

Ми вважаємо, що для досягнення певної мети чи реалізації будь-якої справи, людина повинна починати з того, щоб упорядочити усі справи та дії навколо.

В ліцеї ми вирішили це питання навчивши наших учнів організовувати простір навколо - це набір базових вмінь та навичок, які ми усі доводимо до автоматизму.

Усі учасники навчально-виховного процесу втирають взуття, вітають, не сміяться, не уживають нецензурних слів і т.д.

Завдяки таким відпрацьованим елементам легше розпочати справи, які мають більшу мету та завдання.

Потоки самостійності та відповідальності для нас є одними з основних технічних напрямів, адже навчають учня яким способом зреалізовувати справу.

За допомогою технології малих справ ми вчимо, роз'яснюємо, адаптуємо, далі даємо можливість зробити справу, разом з тим обережно контролюємо, аби відбувся процес запуску автономності. Коли ми бачимо, що учень повністю є автономним, ми даємо можливість виконати справи під ключ і здійснюємо супровід виконання.

Важливим для нас є **потік формування мрії**.

У нашій діяльності ми помітили, що в нашому постсоціалістичному суспільстві, насправді не міють міряти та ставити перед собою найнеймовірніші цілі. Зазвичай цей процес завершується виключно матеріальним благами. Але, погодьтеся, що мрія – поняття більш широке та пов’язане із емоційною, змістовно-духовною складовою.

Тому ми вчимо наших учнів не боятись мріяти і з цієї мрії формувати чітку мету, яка потім буде керувати дорожньою картою виконання та втілення справи у життя чи «під ключ». І одним з найважливішим етапів у цьому процесу є, звичайно сама реалізація цієї мрії.

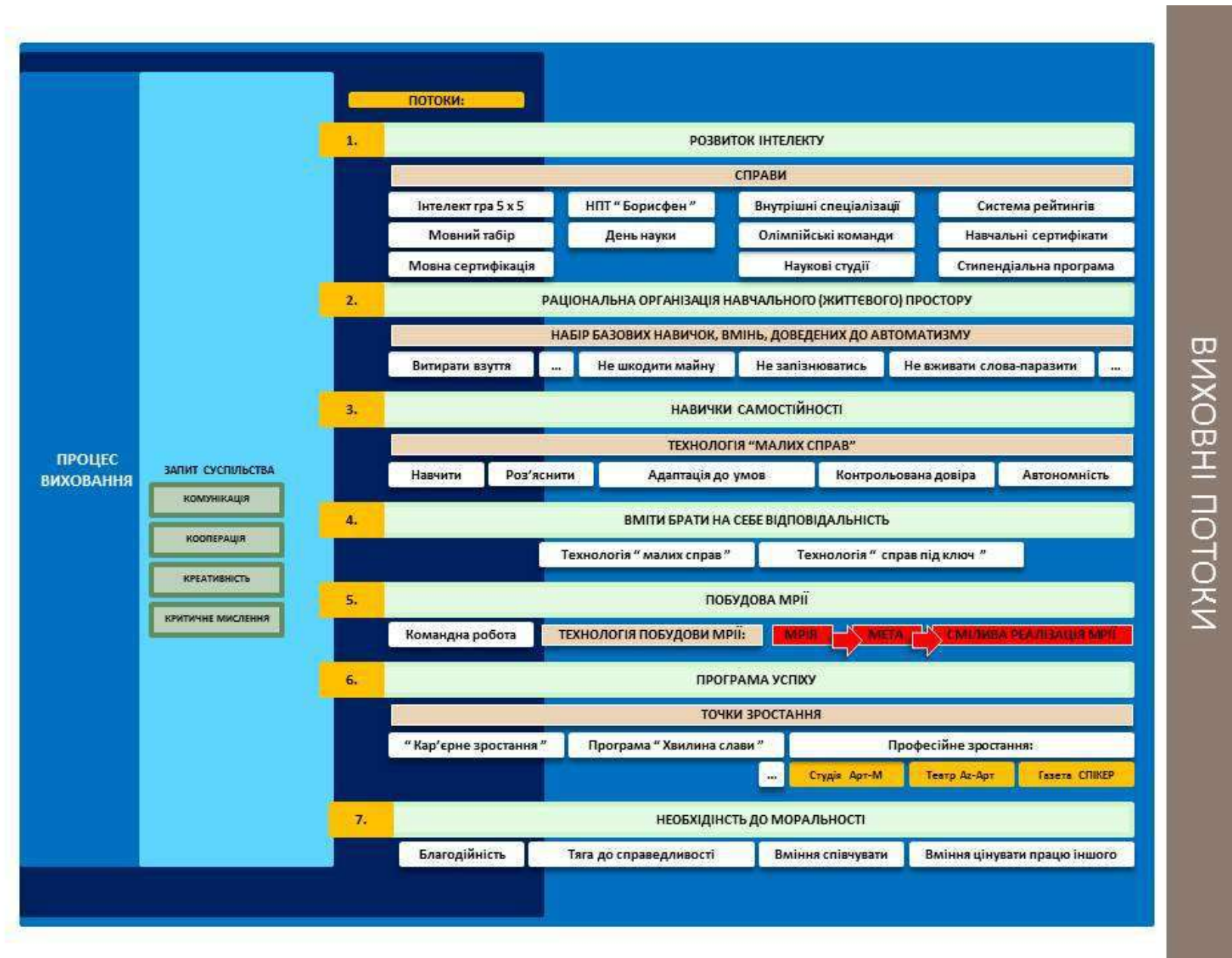
Ключовим з потоків є потік успіху та необхідності до моральності.

Адже, на нашу думку, сучасне суспільство не формує у учнів, тобто нового покоління відчуття своєї власної зреалізованості та успіху у будь-якому напрямі чи середовищі.

У засобах масової інформації ми не почуємо відомі слова Ральфа Емерсона «Повір у себе». Адже набагато легше керувати масою, ніж свідомим суспільством, яке розуміє процеси і є свідомим щодо реалізації своїх потреб. Тому цю фразу мають чути наші вихованці і не боятись брати та робити те, що вважають потрібним для суспільства, держави, чи себе як учасника соціуму, чи автономної особистості.

Але ми вважаємо, що такі дії мають бути зреалізовані виключно в рамках моральних цінностей та бачень.

Рисунок 2.10 Основні виховні потоки

Програма успіху

Для нас важливим є Формування моделі успішного життєвого шляху для наших ліцеїстів. Саме тому кожна справа у ліцеї є вагомою та універсальною. Не має значення де дитина стане успішною – головне, щоб це відбулось. Тому ми деталізуємо усі наші процеси та справи, створюючи так звані точки зросту. Ми даємо можливість кожному учню ліцею знати свою точну зросту. Спроб може бути безліч – для цього у нас існує активний олімпійський рух, манівський, Науково-практичне товариство «Борисфен»

Одним з неповторних та унікальних явищ позакласної роботи є військово-патріотичний похід «Гарт».

Це територія повного самоврядування та можливості реалізації у будь-якому напрямі – від ментжування персоналу до готування каші.

Важливим інструментом конструювання майбутньої професії є наші проекти - Медіашкола, Музина студія арт-майстер, Театр Аз арт.

На певному етапі нашого розвитку як навчальної установи, ми зіткнулись з проблемою, що колективне, командне почало переважати над індивідуальним та особистісним у наших учнів.

Тому, для відновлення і пошуку балансу, ми вирішили створити конкурс «Хвилина слави».

Для того, щоб кожного особисто навчити бути успішним, щасливим від власної самореалізації.

Але задля цієї мети нам довелось зробити певний поштовх – кожен учень спочатку у першому турі бере участь у конкурсі обов'язково.

Перший тур відбувається у актовій залі у комфортних умовах своєї навчальної групи, щоб процес відбору не був стресовим для дитини.

Пізніше ми виокремлюємо тих, з ким будемо працювати та створювати територію простору творчості і реалізовувати найнеймовірніші мрії.

Хоча, звичайно, є й учні, які формалізують цей процес і за 6 років існування конкурсу, щороку приблизно 15 відсотків учнів не використовують саме цю точку зросту, яку ми їм пропонуємо.

Щоб Хвилина слави могла з'явитись, ми багато років крокували до цього та спільно докладали зусиль разом із дітьми. І тепер щороку фінал є грандіозним заходом, де беруть участь журі міжнародного рівня – США, Японія, Польща, Білорусь, Англія, організація відпрацьовується до дрібниць – як чіткий механізм. Щоб учасники відчували грандіозність дійства і свою вагу у ньому. Бо саме дитячі перемоги, мрії є головні у цьому проекті.

Чому Хвилина слави така популярна у ліцеї? Тому що ми не побоялись повірити і утілити мрію у життя,

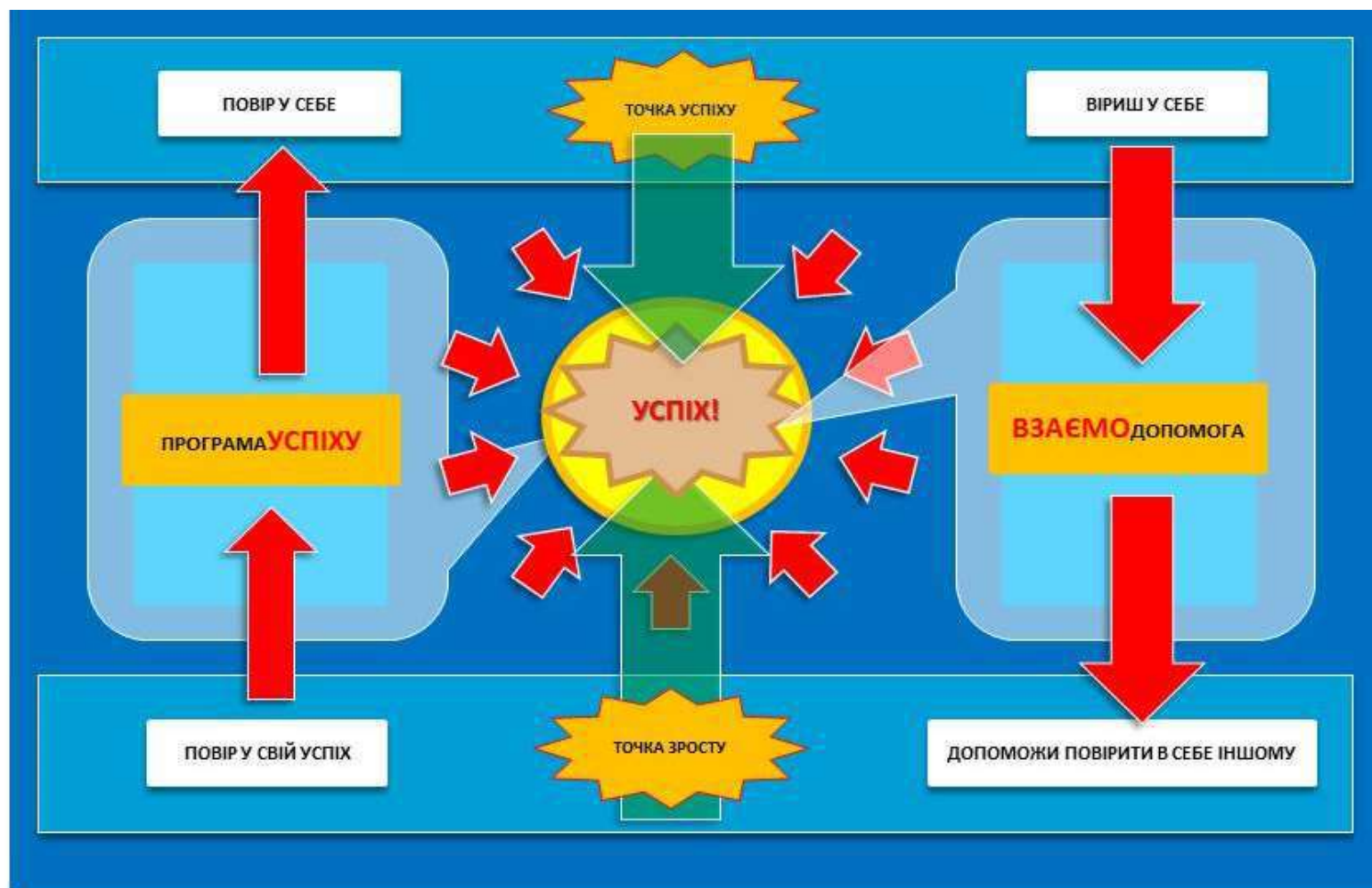
власне цьому ми і прагнемо навчити наших учнів – бачити фінальну точку, знати до чого рухатись, якби неймовірно це не виглядало. І які б перешкоди не були на їхньому шляху.

І такий патерн працює у нас у будь-якому напрямі – чи це великі ліцейні проекти та справи, чи маленькі, локальні.

Патерн накладається абсолютно на будь-яку справу. Наприклад, в ліцеї також популярна традиція квартирників – поетично-музичних вечорів для старших класів.

Процес відбувається аналогічно – відбувається пропозиція зі сторони педагога, формується команда реалізаторів ідеї, мрії; розробляється план, дорожня карта і власне сам вечір, далі – ефект шлейфу емоцій для тих, хто це створив, використав точку успіху і для учасників, які долучились.

Рисунок 2.11 Потік успіху

ПРОГРАМА УСПІХУ

На майбутнє дитини впливає все.

*Найбільше сім'я, але є оточення і обставини,
навіть випадок впливає.*

На майбутнє дитини впливає все.

Найбільше сім'я, але є оточення і обставини, навіть випадок впливає.

Практично у всіх законодавчих та нормативних документах (Закон про освіту, Національна доктрина розвитку освіти, Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти та ін.) саме виховання моральності визначається як одне з головних завдань освітнього процесу. Адже дати учневі запас знань і, навіть навчити його цей запас майстерно поповнювати та використовувати у власній життєдіяльності необхідно, але недостатньо. Слід обов'язково прищепити йому певні моральні цінності, спираючись на які, він зможе будувати власне життя з найбільшою користю як для себе, так і не завдаючи шкоди оточуючим. Зараз багато

приділяється уваги пошуку нової моральної стратегії як у суспільних, державних структурах так і в родині, але моральні цінності свого значення набувають тоді, коли вони стають надбанням більшості, включаються в практичні відносини людей, проникають у їхню свідомість і почуття, стають частиною їхньої життєдіяльності.

Тому формування ціннісних орієнтацій є невід'ємною частиною навчального процесу нашого навчального закладу.

У нашому розумінні моральність складається з наступних аспектів (див. рис.):

1. благодійність;
2. «тяготіння» до справедливості;
3. вміння співчувати;
4. вміти цінувати працю іншого.

Щоб вирішити одну з основних проблем освіти – виховати людину моральну, творчу, здатну до побудови власної життєдіяльності й громадянина своєї країни, необхідно кардинально змінити підходи до формування моральності, ціннісних орієнтацій особистості, сформувати в ній потребу керуватися цими ціннісними орієнтаціями в реальному житті, на що і повинен бути спрямований весь виховний процес у сучасних закладах освіти

Спираючись на головні ідеї вищезазначеного, ми спонукаємо ліцеїстів відчувати **НЕОБХІДНІСТЬ ДО БЛАГОДІЙНОСТІ**, необхідність вкладати часточку своєї душі. От, наприклад, якщо це приготування подарунків для дітей у дитячих будинках, то збирають подарунки **САМЕ УЧНІ** по принципу: діти - дітям, ми організовуємо збір як символічну церемонію, яка зачіпає душі учнів. Вони ж, за своєю ініціативою, готують і невеликий концерт, щоб подарувати вихованцям дитячих будинків живу емоцію та тепло напередодні свят. Ще однією

абсолютною ініціативою наших учнів є допомога міському товариству захисту тварин «Друг». Ми спеціально не організовуємо співпрацю з даним товариством, надаючи учням можливість самостійно прийняти рішення та зібрати необхідні речі для тварин. Саме в такому розумінні, ми вбачаємо ефективність благодійної діяльності.

Варто зазначити, що почуття **СПРАВЕДЛИВОСТІ** ґрунтується на певних знаннях про моральні норми на рівні міжособистісних взаємин. Тому когнітивний компонент почуття справедливості включає: знання про моральні норми, соціальні цінності та усвідомлення доцільності їх дотримання; знання про зміст і сутність «справедливості – несправедливості»; розуміння сутності міжособистісних взаємин.

Дуже часто в практиці виховання не враховується той факт, що під час засвоєння вихованцями моральних норм необхідно виходити, насамперед, з їхнього

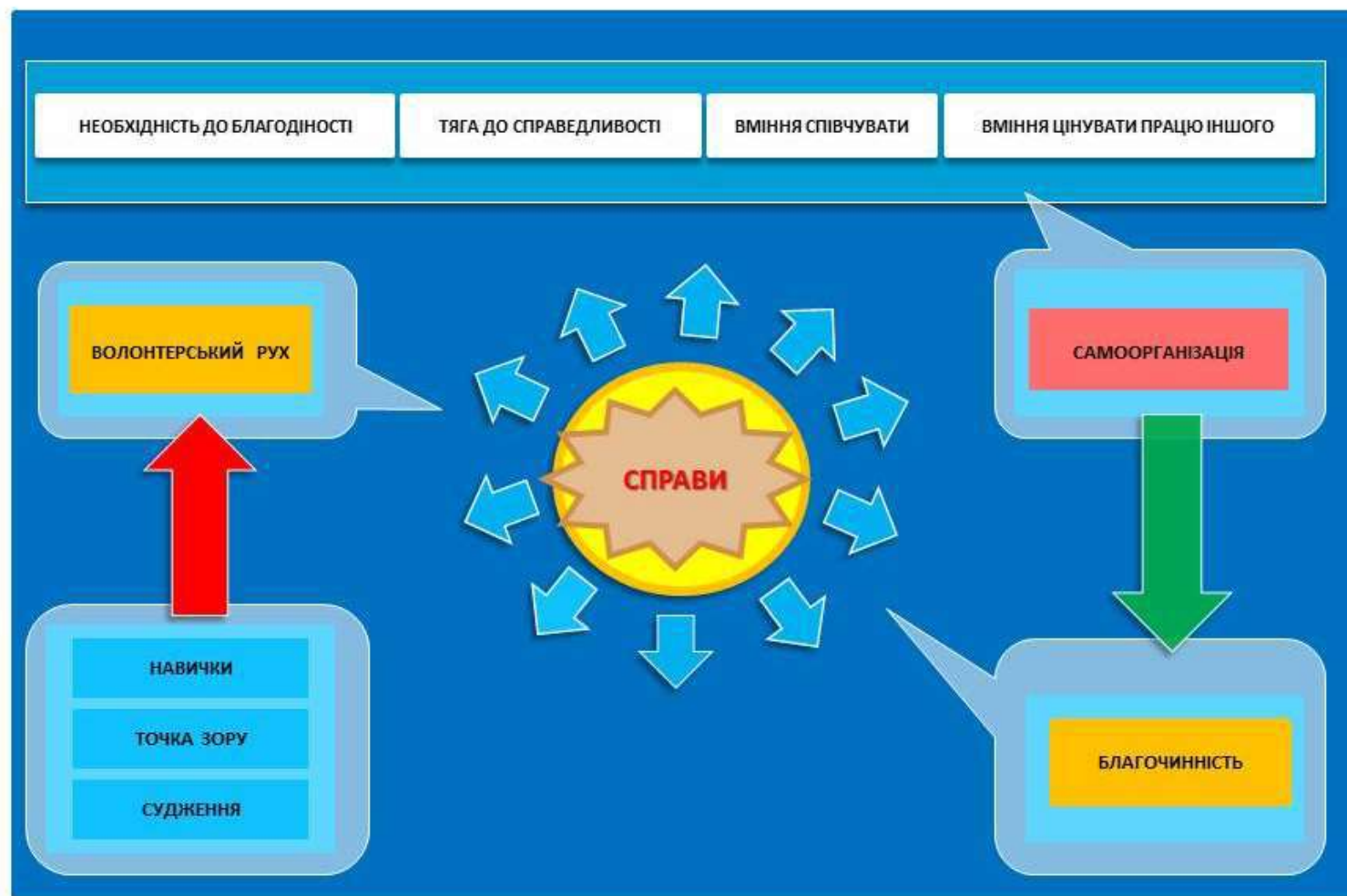
власного досвіду, створюючи при цьому умови для коригування поведінки, яка відповідатиме визначеній нормі, якості тощо. У процесі ознайомлення дітей з моральними знаннями часто відсутня будь-яка система, тому вони подаються фрагментарно. Ці недоліки призводять до розриву між моральними знаннями й моральною поведінкою. Саме тому ми постійно шукаємо ефективні інструменти виховання моральних якостей.

Насамперед хочеться зацентувати увагу на нашу систему сертифікатів. Це можливість отримати заохочення у формі відпочинку, отримане чесною працею, а не різного роду маніпуляціями. Так ми демонструємо учню довіру та готовність співпрацювати «на рівних». Ще одним прикладом, який ілюструє принцип справедливості, є право на вільне відвідування, для учнів-учасників олімпійського руху, перед участю в олімпіаді.

Ще один принципово важливий момент – оцінювання учня на уроці відбувається за навчальними досягненнями, а не поведінкою. Адміністрація ліцею постійно контролює даний процес, за допомогою специфічних інструментів. Це ще один важливий аспект формування відчуття справедливості, який є дієвим в нашій системі.

Дослідження вітчизняних психологів показали, що здатність до співпереживання будується спочатку згідно наслідуванню дорослим, рівню успіху та рівню невдачі іншої особи, із якою ідентифікує себе підліток. А здатність до співпереживання, що виникла потім під впливом дорослих, підліток починає переносити на однолітків. Батьки є першими вчителями людського співжиття. Імітація дій співпереживання, які проявляють дорослі по відношенню один до одного, до дітей, тварин тощо, веде підлітка до того, що він навчається проявляти всю зовнішню атрибутику співпереживання та дійсно здатний відчувати співпереживання до оточуючи

Рисунок 2.12 Потік моральності

МОРАЛЬНІСТЬ

Особливий вид уяви, заповітне бажання, процес фантазування, при якому людина прогнозує певні майбутні події. Так більшість людей трактують поняття «Мрія».

Саме мрія є одним з важливих елементів, які допомагають нашим учням проявити себе в ліцеї та стати успішним в житті. Мріють усі, але далеко не кожна людина може втілити свої прагнення, бажання, які б стосувалися її розвитку та становлення як особистість. Недарма існує приказка: «Мріяти треба правильно».

Кожен ліцейний захід має на меті ряд виховних моментів. Серед них – формування прагнення до самореалізації та досягнення успіху через справи, до організації яких долучається учень-ліцеїст. За рік ми налічуємо три десятки таких заходів, але сьогодні ми зупинимось на декількох з них.

Першим ліцейним заходом, першого семестру є «Посвята в ліцеїсти на Дніпрі», яка відбувається 31

серпня. Здавалося б, простий захід, але його підготовка та проведення містять декілька етапів. Найперший відбувається на літніх канікулах, коли збирається Президентська рада та ініціативна група учнів для обговорення теми заходу, виготовлення тематичних прикрас та елементів одягу.

Ще один потік, який ми розглянемо, - це мрія. Адже, як виявляється, мріяти ми не вміємо. І те, що нам здається мрією, - зазвичай, лише прояв амбіцій. У дівчат – це, як правило, квартира, успішно вийти заміж, мати гроші. У хлопців – мати гроші, машина, квартира, статус і т.д. Але насправді це не мрія. Щоб почати мріяти, треба зазирнути за обрій. Адже мрія має бути значною, за межами можливостей на цей час. Тому нашим завданням є навчити ліцеїстів мріяти і запустити механізм реалізації мрії.

Він складається з трьох основних етапів:

I – сформулювати мрію, поки що недосяжну, але можливу.

II – розділити її на більш прості задачі, цілі, які легше досягти.

III – постійно досягаючи кожну поставлену мету, йти до втілення цієї мрії.

При чому цей процес може бути розтягнутий на 30 років, а може на все життя, а може лише на один рік. В залежності від мрії.

У нашому закладі до формування дитячої мрії долучається кожен. Учитель на уроці, керівник в команді олімпійського руху. Я як педагог-організатор теж все роблю, щоб дитина мріяла. І найбільше мені це вдається в театральній студії. Тому що тут на кожну роботу, на кожну виставу накладається модель реалізації мрії.

Перед кожною постановкою ми уявляємо, що ми хочемо продемонструвати глядачу. За рахунок вправ і репетицій йдемо до цієї мети. А потім аналізуємо результат. І, як показує досвід, у кожній новій роботі дитина розкривається по-новому, а найголовніше – перестає сумніватися у собі.

Кожна людина приходить у цей світ з певною місією. Хтось природжений бізнесмен, а йде у педагогіку. І починає заробляти інколи нечесними шляхами на студентах. А хтось природжений педагог, а йде у політику. І його політичні дії не мають ніякої користі, проте він намагається нав'язати всім свою ідеологію.

Так задача дорослого полягає в тому, щоб допомогти дитині зрозуміти свою місію, відкрити той потенціал, який вона має. Адже, як правило, потенціал великий, а мрія відсутня. Є тільки амбіції, і людина не знає, на що вона здатна насправді.

Тому педагог, який опиняється поряд з учнем, має помітити, підказати, направити. Так в ліцеї вчиться дівчина, Оля Новікова, яка спочатку малювала. Потім були помічені її фотографії. Згодом їй запропонували долучитись до медіа центру походу «Гарт», який відбувається в ліцеї два рази на рік, і зняти фільм про похід. Зазвичай зйомки походу роблять кожен рік, але саме Олі вдалось передати його атмосферу.

Поки що це робота учениці, але, можливо, вона стане справою всього її життя. І Оля зможе втілити свою мрію.

Отже, розкриваючи власний потенціал, людина має можливість здійснити свою місію. А для цього потрібен певний орієнтир – мрія, на яку ми налаштовуємо учня. І ми, розуміючи цю технологію, намагаємось дати шанс кожній дитині розвинути свою мрію. І коли вона її розвиває, то зростає як особистість. Вперше ця модель

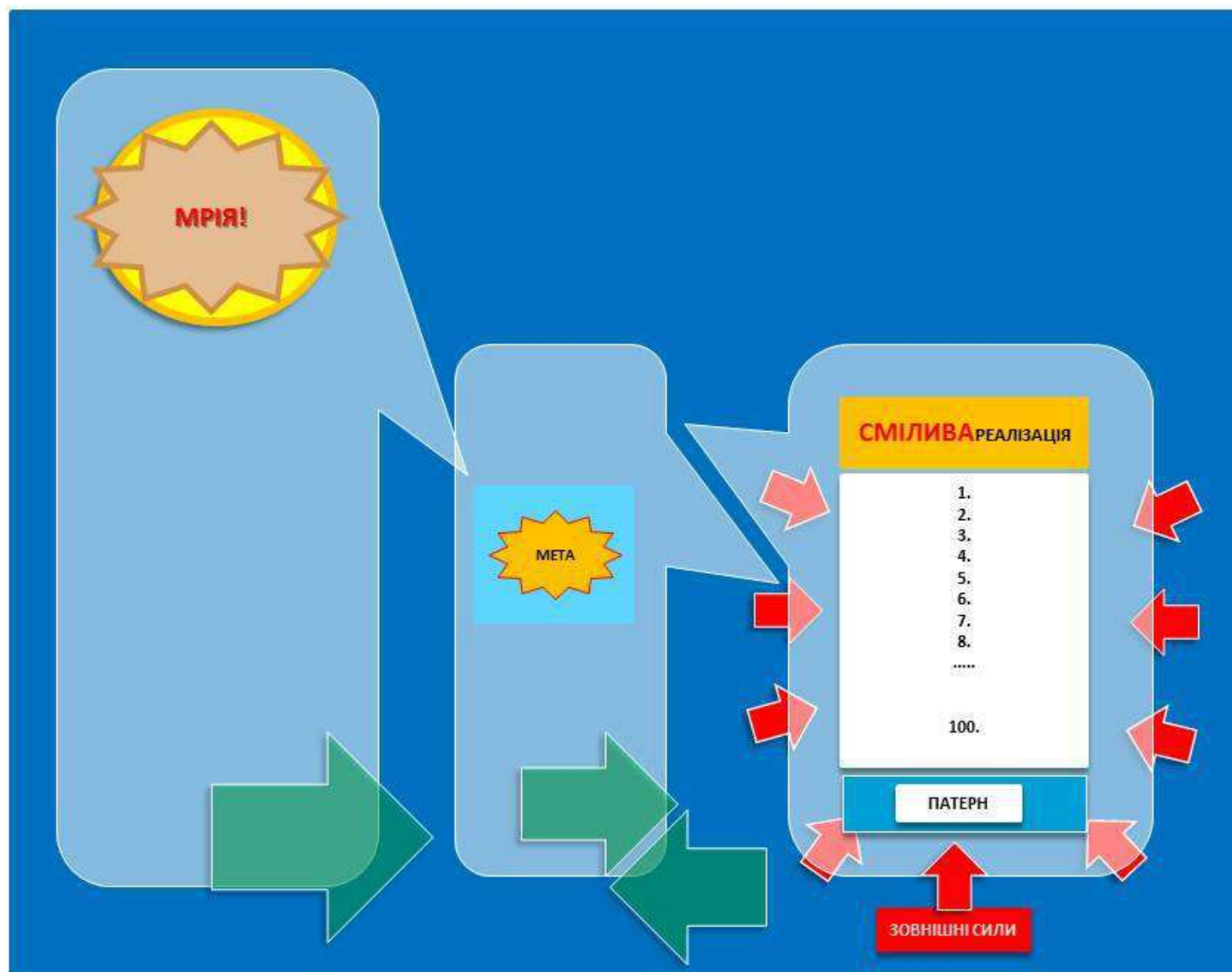
була реалізована, коли 25 років назад створювався Гуманітарно-правовий ліцей.

І робота на досягнення успіху відбувалась у двох напрямках: через студію «ART-Майстер» і через школу №11. Студія була створена, тому що була мрія. Мрія, що співаком міжнародного рівня може стати учень звичайної школи міста Черкас. І в наслідок цього у нас з'явився великий фестиваль «Зоряний Дощ», який входив у трійку найбільших фестивалів України, без фінансування. Студія дозволяла собі виїжджати на гастролі за кордон, студія володіє професійним обладнанням.

Що стосується школи, то тут теж спочатку з'явилась мрія: яким має стати цей навчальний заклад, і потім, з кожним роком розширюючи масштаби свого розвитку, ми дійшли до створення Гуманітарно-правового ліцею. І навіть зараз мрія ще не втілена, ми в процесі її досягнення.

Рисунок 2.13 Потік мрії

ВИСНОВКИ

Спроби відповісти на виклики сучасності донедавна зводилися до зміни змісту вузівської освіти шляхом внесення або вилучення тих чи інших тем з чинних навчальних програм, тоді як так звані «підвалини наук» залишалися незмінними.

Ця тенденція зберігається в державних освітніх стандартах і тестах для зовнішнього незалежного оцінювання. Проте такі зміни призводять лише до кількісного збільшення обсягу знань з окремих навчальних дисциплін, до надмірного навантаження на пам'ять студента, введення до навчальних планів предметів, властивих професійній освіті.

Тому ми вважаємо, що є нагальна потреба послідовно перейти від нинішнього навчально-предметного змісту освіти до іншого її сенсу –

особистісно-орієнтованого, діяльнісного, що ґрунтується на засвоєнні й розвитку універсальних способів вивчення світу.

Відтак компетентнісний підхід полягає у зміщенні акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування й розвитку в учнів здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки і досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності та соціальної практики.

Перспективність компетентнісного підходу полягає в тому, що він передбачає високу готовність випускника вищого навчального закладу до успішної діяльності у різних сферах.

Проте окрім важливих основних компетентностей про які говорять і в рамках Нової української школи, для Черкаського гуманітарно-правового ліцею важливим є поняття «успіху», «успішної особистості», яку ми

формуємо шляхом впровадження та накладання на усі наші навчальні та виховні справи патерну.

Поняття «успіх», що у широкому значенні трактується як «життєвий успіх», а не просто досягнутий результат певної соціальної діяльності чи проекту, займає одне з основних місць в системі цінностей культури, визначаючи межу життєвих прагнень та перспектив особистості.

Ми визначили, що в соціологічному контексті поняття «успіх» фіксує перехід індивідуальної дії в суспільне визнання певних соціальних практик з подальшим закріпленням цих практик в якості відтворюваних структурних елементів суспільства.

Тому в цьому контексті, на нашу думку, доречно говорити про «соціальний успіх» як суспільно значимий та визнаний результат соціальних дій особистості (на відміну від поняття «життєвого успіху», яке, на нашу

думку, фіксує суб'єктивний рівень оцінки індивідом результатів власних соціальних практик).

Підґрунтям такого розмежування є те, що поняття «успіх» має соціальне й особистісне наповнення, що відображає протиріччя між соціокультурним, колективно-масовим розумінням успіху, який вимірюється сукупністю певних цілком обчислюваних і демонстративних критеріїв, і особистісним розумінням життєвого успіху, вираженим за допомогою суб'єктивних критеріїв, що не завжди піддаються вимірюванню і зоровому сприйняттю. Поняття «життєвий успіх» відображає рівень відповідності результатів соціальних практик особистості її планам та очікуванням.

Категорія «життєвий успіх» може використовуватися як у вузькому значенні, для означення досягнення бажаного і значущого результату у вирішенні певної локальної життєвої задачі, так і в

широкому розумінні, як оцінка змістовності і цілісності життя, реалізації особистістю її життєвого призначення.

Показниками життєвого успіху особистості є ступінь реалізації особистісного потенціалу, мрій, надій і прагнень особистості, її самоактуалізації, задоволеності досягненнями в значимій сфері діяльності, ступенем, способом, результатами своєї самореалізації, тим, як склалося життя, а також самооцінка життєвого успіху.

Суб'єктивна оцінка особистістю власної життєдіяльності проявляється в емоційно-оцінному ставленні до життя, основними компонентами якого є щастя (як безпосереднє емоційне ставлення до процесу життя), задоволеність (опосередковане свідомими когнітивними оцінками ставлення до життя як до цілісного процесу) і смисл життя (ставлення до життя як до виправданого, обґрунтованого, зрозумілого та цілісного).

Специфікою життєвого успіху є те, що він ґрунтується на особистісних суб'єктивних оцінках успішності соціальних практик, і ці оцінки можуть не відповідати прийнятим в суспільстві стандартам успішності. Внутрішнє задоволення результатами своєї діяльності не завжди супроводжується визнанням цих досягнень з боку суспільства.

Соціальним успіхом може вважатися не будь-яке досягнення, але лише те, яке отримало визнання з боку суспільства чи його частини, відповідно до колективних стандартів успішності та існуючих категорій сприйняття.

Саме визнання у контексті «загальноприйнятих моделей осмислення успіху, запропонованих соціальним цілим» є неодмінним атрибутом соціального успіху. Оцінка «успішності» індивіда здійснюється групою людей, що поділяють певні принципи домінування і характеризуються схожою системою диспозицій.

Ці люди виступають як представники компетентного співтовариства в ролі своєрідних експертів, якими залежно від сфери діяльності можуть бути колеги, знайомі, рідні, а у випадку широкого суспільного резонансу діяльності особистості – громадська думка загалом.

Отже, в нашому розумінні соціальний успіх – це позитивний результат реалізації соціальних практик особистості в певному полі діяльності по досягненню соціально значущих цілей морально-етичними засобами, який супроводжується оцінкою з боку суспільства в формі схвалення чи визнання.

Безумовно, розуміння соціальної успішності залежить від цінностей, які домінують в певному суспільстві чи культурі: успіх або неуспіх особистості оцінюється соціальним оточенням, виходячи з наявності або відсутності об'єктивного результату (досягнення

мети) і значимості виконаної діяльності відповідно до системи суспільних цінностей.

У зв'язку з цим питання про визначення критеріїв успіху поведінкових стратегій особистості як індикаторів успішних, соціально схвалюваних практик, постає надзвичайно актуальним завданням подальших досліджень.

Власне результатами нашого процесу дослідження ліцейної роботи стало формування концепту-конструкту моделі патерну, який ми використовуємо.

А доказами успіху реалізації патерну є усі наші активні проекти, напрями за 25 років як у навчальній, так і у позакласній роботі.

Вважаємо, що модель патерну можна зреалізувати у кожній українській школі і за мету беремо подальшу методично-теоретичну розробку проекту.

Черкаський гуманітарно-правовий ліцей ПРОФЕСІЙНІ НАГОРОДИ УСТАНОВИ

ПРОФЕСІЙНІ ВІДЗНАКИ:

Міжнародна премія в галузі наукових досліджень
“The Name of Science”

Міжнародний Сократівський комітет, м. Оксфорд, Англія

Міжнародна відзнака 2012 рік

Кращі освітяни і науковці України
“Флагмани освіти і науки України”

Академія педагогічних наук України
Міністерство освіти і науки України

Відомча відзнака 2009 рік

Відзнака кращих навчальних закладів області
“Імідж освіти Черкащини”

Відомча відзнака 2014 рік

Відомча відзнака 2016 рік

ПРОФЕСІЙНІ ВИСТАВКИ:

Міжнародна виставка
“Сучасні заклади освіти”

Дипломант виставки 2013 рік

Дипломант виставки 2016 рік

Золота медаль виставки 2014 рік

Срібна медаль виставки 2015 рік

Міжнародний форум
“Інноватика в сучасній освіті”

Лауреат конкурсу II ступеня 2016 рік

МІСІЯ ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВОГО ЛІЦЕЮ

СПРИЯННЯ ФОРМУВАННЮ І РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ ЖИТТЄВИХ
КОМПЕТЕНЦІЙ ОСОБИСТОСТІ

ГЕНЕРАЛЬНА МЕТА

СТВОРЕННЯ ОПТИМАЛЬНИХ УМОВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ОСВІЧЕНОЇ,
МОРАЛЬНО І ФІЗИЧНО ЗДОРОВОЇ, ЕСТЕТИЧНО РОЗВИНЕНОЇ,
ПРАЦЕЛЮБНОЇ, ЖИТТЄТВОРЧОЇ І КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

МОДЕЛЮВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

ПОСТУЛАТИ ЛІЦЕЮ

ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВИЙ ЛІЦЕЙ

СТАНДАРТИ :

Середній бал ліцею
поточного року

9,2
бали

Середній бал
останньої атестаційної експертизи

9
балів

ДОСЯГНЕННЯ :

Олімпіади та МАН
1992-2017 роки

Міські **1340** місць

Обласні **687** місць

Всеукраїнські **92** місця

Міжнародні **2** місця

Творчі конкурси
1993-2017 роки

Національні **138** місць

Міжнародні **50** місць

РЕЗУЛЬТАТИ :

Золотих, срібних медалей

161
медаль

Рейтинг ЗНО
серед 20 000 шкіл України

Перебуває в **ТОП 100**

75
місце

Перша перемога навчального предмета в олімпіадах та МАН

АКТИВНІСТЬ УЧНІВ ЛІЦЕЮ

МІЖНАРОДНИХ

Чинних програм, конкурсів

24

Взяло участь

2003-2017 роки
2678
учнів

2016-2017 н.р.
426
учнів

На одного учня

1,4

програми

НАЦІОНАЛЬНИХ

Чинних програм, конкурсів

15

Взяло участь

2003-2017 роки
3149
учнів

2016-2017 н.р.
506
учнів

На одного учня

1,6

програми

РЕГІОНАЛЬНИХ, ЛІЦЕЙНИХ

Чинних програм, конкурсів

37

Взяло участь

2003-2017 роки
17527
учнів

2016-2017 н.р.
2180
учнів

На одного учня

7

програми

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛІЦЕЮ

МІЖНАРОДНІ ПРОГРАМИ ОБМІНУ І НАВЧАННЯ:	МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ ПРО СПІВПРАЦЮ:	МІЖНАРОДНІ СЕРТИФІКАЦІЇ:
Flex 2003	LCC International University 	IELTS 2012
Albeit für den 2004	International University College 	TOEFL 2012
smrt 2012	Leon Kozminski Academy 	DELTA 2012
SAMEDI 2012	Niagara College 	Goethe Zertifikat 2016
eTwinning 2012		Fit 2017

ІНСТРУМЕНТИ МОТИВАЦІЙНИХ ПРОГРАМ

Заохочувальні сертифікати відсутності на уроках

з **3** місяця навчання

до **18** сертифікатів на рік

Індивідуальне навчання

Підготовка
до міських,
обласних,
всеукраїнських,
міжнародних
етапів

конкурсів, змагань

предметних олімпіад

захисту науково-дослідницьких робіт
Малої академії наук

міжнародних іспитів

починаючи з другого етапу **FLEX**

Стипендіальні програми

Ліцейна (програма з **15** стипендій)

Муніципальна стипендія

Обласна стипендія
обдарованим дітям

Стипендія
Кабінету Міністрів України

Стипендія
Президента України

Цифровий ліцей

Аналіз
навчально-виховного процесу

Оцінка
навчально-виховного процесу

Адміністрування
навчально-виховного процесу

Рейтинги
навчальних груп,
учнів
для визначення
заохочень

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Підготовчий факультет

План дій на рік

Обов'язкова умова

Вчити кожний урок

Не мати оцінок початкового рівня "1-3"

з січня

Зростати в навчанні
КРОК ЗА КРОКОМ

Підвищувати середній бал
навчання на 0,2 бали
кожного місяця

щомісяця

Рекомендовано для успішних учнів

Спробувати себе в роботі
команд олімпійського
резерву

Результати на
олімпіадах і МАН

на рік

Використати можливості
внутрішньої спеціалізації

Виявлення здібностей до
професії, участь в профільних
олімпіадах, конкурсах і
МАН

на рік

Важливі етапи першого року навчання

1

Адаптаційний місяць

Опанувати правила
навчання та поведінки

вересень

2

Зимова сесія

Перевірка
систематичності в навчанні

грудень

3

Моніторинг

Конкурсний розподіл
на факультеті ліцею

лютий

4

Весняна сесія

Перевірка системності знань

квітень

Бажано

Знайти себе
в позакласному житті
ліцею

Активна участь в
гуртках, студіях, конкурсах

Спробувати себе
в самоврядуванні

Активна участь в
Президентській раді ліцею,
Раді командирів...

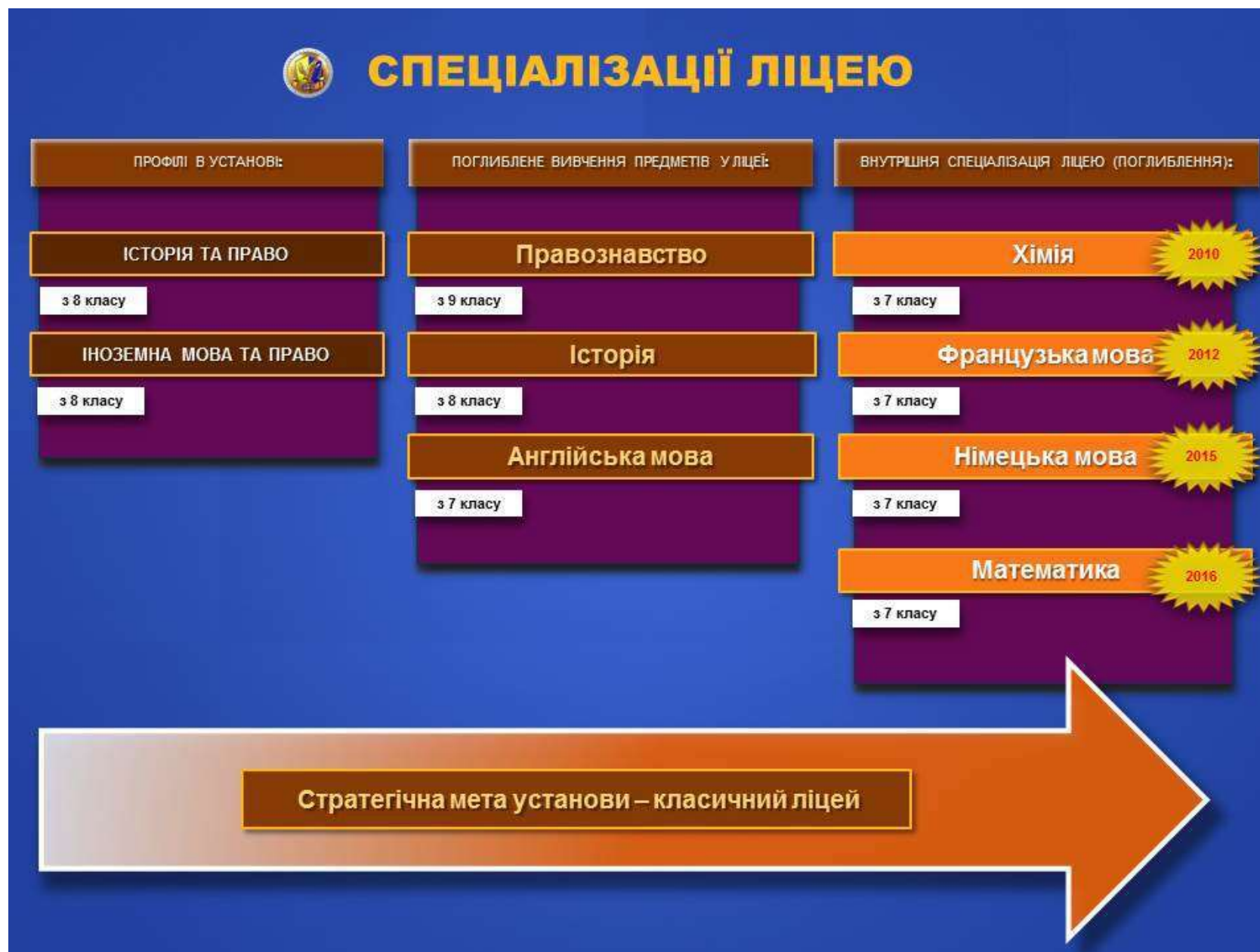
Волонтерство

Брати активну участь, ініціювати,
організовувати дії

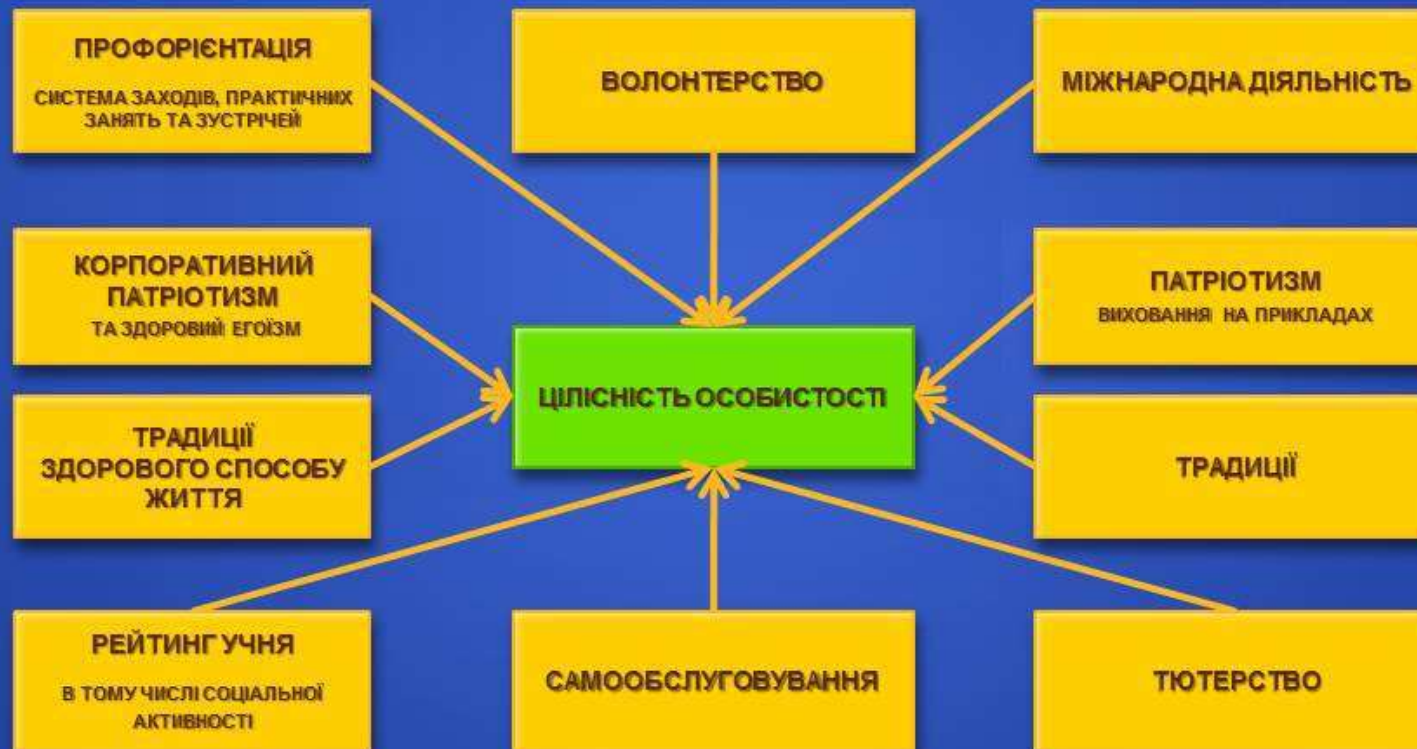
ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВИЙ ЛІЦЕЙ

СОЦІАЛЬНА МОТИВАЦІЯ

НАРОДНА МУЗИЧНА СТУДІЯ “Арт-Майстер”

art-master studio

Ідея – 1993 рік

Присвоєно

звання “НАРОДНА СТУДІЯ”
2003 рік

Займалося

більше **800** студійців

В ДОРОБОКУ СТУДІЇ

НАПИСАНО **163** ПІСНІ,

51 З ДЕРЖАВНОЮ РЕЄСТРАЦІЄЮ

ПІСНЯ “ЧОВНИК МІЙ” ПЕРЕБУВАВ В ТОП-10
ДИТЯЧОГО ЄВРОБАЧЕННЯ 2006

7 ПІСЕНЬ МАЛИ РОТАЦІЮ НА FM: UA, USA, GB, PL

138 НАЦІОНАЛЬНИХ, **50** МІЖНАРОДНИХ
ДИПЛОМІВ

ВИПУСКНИКИ СТУДІЇ

< 100 СТУДІЙЦІВ ПРАЦЮЮТЬ В МУЗИЧНІЙ ТА
ТЕЛЕ ІНДУСТРІЇ.

ВЛАСНІ ПРОЕКТИ, МУЗИЧНІ ТА ПРОКАТНІ КОМПАНІЇ,
ПРЕДСТАВЛЕНІ НА **М1**, НОВОМУ КАНАЛІ,
ІСТV, ТРК Україна, студії ШУСТЕР
ЛАЙФ, НЛО ТВ, UA:ПЕРШИЙ, **1+1**

БЛАГОДІЙНІСТЬ

СТУДІЯ - АВТОР ТА ОРГАНІЗАТОР 14-ТИ РОКІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ВІДКРИТОГО
БЛАГОДІЙНОГО ФЕСТУ СУЧАСНОЇ МУЗИКИ “ЗОРЯНИЙ ДОЩ”

БРАЛА УЧАСТЬ В **6** БЛАГОДІЙНИХ НАЦІОНАЛЬНИХ, МІЖНАРОДНИХ
ПРОГРАМАХ, ПРОВЕЛА СОТНІ БЛАГОДІЙНИХ АКЦІЙ

КОНЦЕРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ

КОНЦЕРТИ ТА КОНЦЕРТНІ ТУРИ В УКРАЇНІ, США, АНГЛІЇ,
ПОЛЬЩІ, РОСІЇ, УЧАСТЬ В НАЦІОНАЛЬНИХ ТА
МІЖНАРОДНИХ ПРОГРАМАХ

< 500 000 ГЛЯДАЧІВ

ОЗДОРОВЧО-СПОРТИВНА РОБОТА

МАРКЕРИ СТАНДАРТУ НАВЧАННЯ

ПЕРШОГО РОКУ НАВЧАННЯ

Батьки можуть не хвилюватись,

якщо

СЕРЕДНІЙ БАЛ НАВЧАННЯ

ВАШОЇ ДИТИНИ
НА КІНЕЦЬ ПЕРШОГО РОКУ
НАВЧАННЯ

ПЕРЕВИЩИВ **8** БАЛІВ

ВАША ДИТИНА ДИСЦИПЛІНОВАНА

ВІДСУТНІ ЗАПІЗНЕННЯ,
ПРОПУСКИ УРОКІВ БЕЗ ПОВАЖНИХ
ПРИЧИН, ЗА МІНІМАЛЬНОЇ КІЛЬКОСТІ
З ПОВАЖНИХ

НА КІНЕЦЬ **1** СЕМЕСТРУ НАВЧАННЯ

ВІДСУТНІ ОЦІНКИ

ПОЧАТКОВОГО РІВНЯ - **"1-3"**

ВАША ДИТИНА АКТИВНА В ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ УСТАНОВИ

ГУРТКИ, КОМАНДИ ОЛІМПІЙСЬКОГО РЕЗЕРВУ,
САМОВРЯДУВАННЯ, ПРОЕКТИ ЛІЦЕЮ ТОЩО

ВІДСУТНІ ПОРУШЕННЯ СТАТУТУ ЛІЦЕЮ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арсеньев А. С. Проблема цели в образовании и воспитании. Научное образование и нравственное воспитание / А. С. Арсеньев // Философско-методологические проблемы развития образования. – М., 1981. – С. 73–96.
2. Балл Г. А. Модернизация научной коммуникации: актуальные проблемы и подходы к их решению / Г. А. Балл, В. А. Мединцев // Регионы России: стратегии и механизмы модернизации, инновационного и технологического развития: Труды VII Междунар. научно-практич. конференции. Ч. 1. – М.: ИНИОН РАН, 2011. – С. 525–529.
3. Балл Г. А. Понятие адаптации и его значение для психологии личности / Г. А. Балл // Вопросы психологии. – 1989. – № 1. – С. 92–100.
4. Балл Г. А. Рациогуманизм как форма современного гуманизма и его значение для методологии познания человека / Г. А. Балл // Мир психологии. – 2013. – № 3. – С. 208–223.
5. Балл Г. О. Категорія гармонії в аналізі проблем освіти / Георгій Балл // Педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна: зб. наук. пр. / Голова редкол. Н. Г. Ничкало. – К. : Богданова А. М., 2013. – С. 114–120.
6. Библер В. С. На гранях логики культуры: Книга избранных очерков / В. С. Библер. – М. : Русск. феноменологич. общ-во, 1997. – 440 с.
7. Брайчевский С.М., Ландэ Д.В. Современные информационные потоки: актуальная проблематика // Научно-техническая информация. – Сер. 1. – М., 2005. – № 11. – С. 21-33.

8. Брайчевський С.М., Поведінкові патерни та інформаційні потоки // Інформація і право. – 2013. - № 1(7).-С. 116-120
9. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний посібник / За ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Г.М. Несен. – К.: Богдана, 2003. – 520с.
10. Інтегративно-особистісний підхід у психологічній науці та практиці: Монографія / за ред. Г. О. Балла. – К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 206 с.
11. Костюк Г. С. О роли наследственности, среды и воспитания в психическом развитии ребёнка / Г. С. Костюк // Советская педагогика. – 1940. – № 6. – С. 15–39.
12. Котляр А. Успішні люди – успішна країна / Алла Котляр // Дзеркало тижня. Україна. – 2016. – № 11 (257), 26 березня. – С. 13.
13. Кочарян И.А. Структура эссенциальной саморегуляции / Кочарян И.А. // Психологічне консультування і психотерапія. - 2014. - №1-2. - С. 74-87.
14. Кочарян И.А. Поведінкові патерни, що сприяють реалізації самоактуалізуючих тенденцій людини/ Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Психологія». - 2016. - №6. - С. 70 -74.
15. Культуротвірна функція психологічної науки: Монографія / за ред. Г.О. Балла. – К.- Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 264 с.
16. Д.В. Ландэ, А.А. Снарский, С.М. Брайчевский, А.Т. Дармохвал. Моделирование динамики новостных текстовых потоков. – Интернет-математика 2007 : сб. работ участников конкурса. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2007. – С. 98-107.
17. Лазурский А. Ф. Классификация личностей: Изд. 3-е, перераб. / А. Ф. Лазурский. – Л. : Госиздат, 1924. – 290 с.

18. Левит Л. З. Индивидуальный потенциал и его реализация: двусистемная концепция. В 2 частях. / Л. З. Левит – Минск: РИВШ, 2014. – Ч. 1. – 420 с.; Ч. 2. – 272 с.
19. Левит Л. З. Личностно-ориентированная концепция счастья: решая проблемы ТРИЗ / Л. З. Левит // Вестник МГИРО. – Минск, 2016. – № 2(25). – С. 42–46.
20. Пономарёв Я. А. Методологическое введение в психологию / Я. А. Пономарёв. – М. : Наука, 1983. – 206 с.
21. Почепцов Г. Г. Паблик рилейшнз для профессионалов: Изд. 2-е, испр. / Г. Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук; К. : Ваклер, 2001. – 624 с.
22. Прокофьев А.В. Плюрализация успеха: проблемы и парадоксы // Этическая мысль. Вып. 7 / Под ред. А.А. Гусейнова. М.: ИФРАН, 2006. – 342с
23. Рубинштейн М. М. Социализм и индивидуализм. (Идея личности как основа мировоззрения) / М. М. Рубинштейн. – М., 1909. – 124 с.
24. Судаков К.В. Динамические стереотипы или информационные отпечатки действительности / К.В. Судаков. – М. : ПЕР СЭ, 2002.
25. Тоффлер Е. Третья хвиля / Е. Тоффлер. – К. : Видавничий дім «Всесвіт», 2000 – 480 с.
26. Школа диалога культур: Идеи. Опыт. Проблемы / Под общ. ред. В. С. Библера. Кемерово : Алеф, 1993. – 416 с.
27. Quality education and competencies for life/ Workshop 3/ Background Paper – 2004. – p. 6.
28. Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations (DES Strategy
29. Paper on Key Competencies). An Overarching Frame of Reference for an Assessment a search Program - OECD (Draft). – p. 8.

30. Laura H. S Competencies in the OECD Context: Analysis of Theoretical and Conceptual Foundations, SFSO, CESSI / H. S. Laura, S. R. Dominique, J. W. Constant.
31. 18. Maslow A. H. The Farther Reaches of Human Nature / A. H. Maslow. – New York :Viking Press, 1971. – XI, 423 p.
32. Ruchen D. S. Key Competencies for a Successful Life and a Well-Functioning Society / D. S. Ruchen. – Hogrefe & Huber Publishers, Germany, 2003. – P. 4 – 5.
33. Spector J. M. Competencies for online teaching / J. M. Spector, Teja I. de la. – Syracuse, N.Y. : ERIC Clearinghouse on Information & Technology, Syracuse University, 2001. – P. 1–3.

Інтернет-ресурси:

34. Освітній портал Нової української школи / Режим доступу: <http://nus.org.ua/>

ДОДАТКИ

ЧЕРКАСЬКИЙ ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВИЙ ЛІЦЕЙ

ЧЕРКАСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

РІК СТВОРЕННЯ — de facto **1994**

de jure **1997**